

**Prof. Dr.
Safî ARPAGUŞ:**

Kurban ibadeti, sadece kulu Rabbine yakınlaştırmakla kalmaz; mümin gönülleri birbirine kaynaştırıp kardeşlik bağlarını pekiştirerek yeryüzüne iyilik, güzellik ve huzur iklimi taşır.

► S. 2

**Doç. Dr. Süleyman
GÜMRÜKÇÜOĞLU**

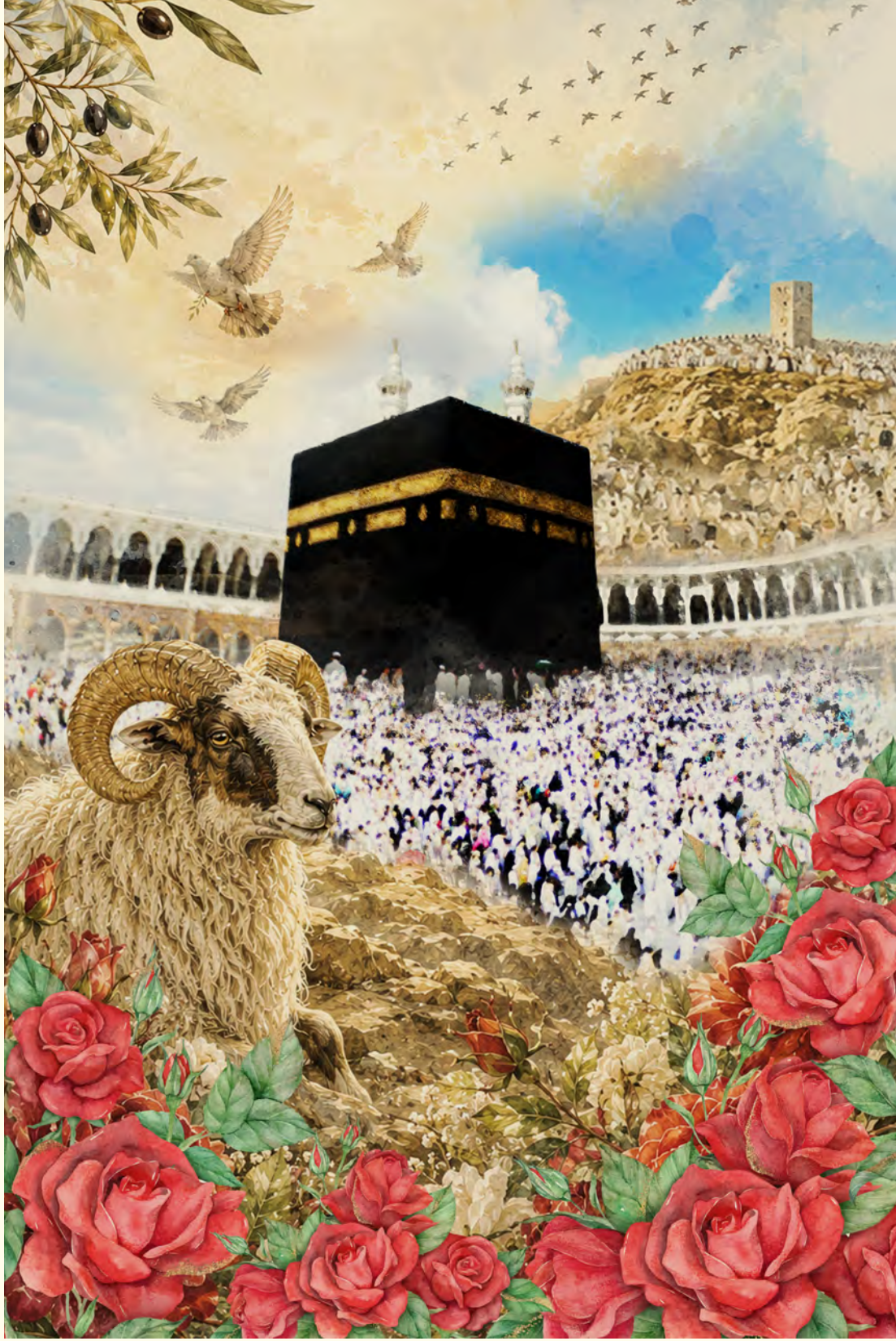
Kurban; insanın Rabbine, kendisine ve topluma karşı sorumluluklarını yeniden hatırlatan bir bilinç alanı oluşturur.

► S. 10

**Prof. Dr. Mehmet
Emin AY:**

Kurban ibadetini yerine getiren müminin, maddi fedakârlıkta bulunarak yaptığı bu ibadet, önce onun gönlüne sürür, hanesine huzur vesilesi olacak; sonrasında rızıkna bolluk ve bereket olarak yansıyacaktır.

► S. 20

**Fatih Mehmet
KARACA**

Kurban, kişinin gerektiğinde Allah ile arasına giren 'en değerli' varlığından O'nun rızası için vazgeçme şuuruyla eda ettiği ibadettir.

► S. 4

**Dr. Hüseyin
HAZIRLAR**

Zamana huzur katan, sükûnu ince ince ruhlara bırakan rahmet duraklarıdır bayramlar; akıp giden vakti dinginliğe çevirir usulca.

► S. 6

**Canan OLPAK
KOÇ:**

Bayram sabahı güneş henüz uyanmamışken büyük küçük bütün evlerdeki insanlar erkenden uyanır. Şehrin tamamı sevinç çırpınışları içerisinde çocuklar gibi eğlenmektedir.

► S. 16

İbrahim SADRİ:

Benim gibi hayatını İstanbul'da yaşamış biri için rengârenk bir hatıralar yığınıdır bayram günleri.

► S. 21

Prof. Dr. Ömer TÜRKER:

Bayram bir yandan bütün Müslümanları içine alacak bir içtimai heyecan oluştururken diğer yandan da cemaat ve cemiyetin her bir ferдинin şahsi hüviyetinin açıkça tasdik ve tebrik edildiği bir ruhani vasattır.

► S. 18

**Prof. Dr. Fatih
GÜLTEKİN**

Kültürümüz gereği ikram etmeyi, birlikte yemeyi ve yedirmeyi severiz; sevgimizi çoğu zaman sofralar aracılığıyla ifade ederiz.

► S. 22

**Ali
HÜSREVOĞLU:**

Bir mümin, gerektiğinde Allah'a feda olabilmenin ve tüm varlığını O'na feda edebilmenin bilincinde olmalıdır.

► S. 26

Mayıs 2026 - Sayı: 12

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Genel Koordinasyon
Dr. Hatice Boynukalın Şenkardeşler

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hamza Bayram

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gülhiman Hekimoğlu

Yayın Koordinatörleri
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar
Zeynep Feyza Tayfur
Rüya Türkbey Temel
M. Kâmil Yaykan
Hasan Yıldırım

Tashih
Rüya Türkbey Temel
Hasan Yıldırım

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Grafik Tasarım
Arketip Ajans / Emrah Andış
arketipajans@gmail.com
0 542 318 19 38

Kapak Resmi
Esra Andış

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/H 06800 Çankaya / ANKARA
Tel: 0 312 294 41 06
Faks: 0312 295 61 92

Yayın Türü
Yaygın, Süreli Yayın
Yılda 2 kez (Dini Bayramlarda) - Türkçe

Basım Tarihi
22.05.2026

Dijital Erişim
www.bayram.diyamet.gov.tr

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Gazetede yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.
www.bayram.diyamet.gov.tr

BAYRAMI VESİLE KILMAK

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ

**İnanç, kültür ve medeniyet boyutuyla derin manalar
ihtiva eden bayramları en güzel şekilde yaşamak ve
yaşatmak, bu ruhu daima diri tutmak gerekir.**

Hayatın akışı içerisinde gündelik telaşı bir nebze de olsa durduran, insanları aynı duygulara, aynı gaye ve heyecanda buluşturan müstesna zamanlar vardır. Alışılmışın dışında bir coşku ve sevinçle idrak edilen bayramlar da böyle zamanlardır. Bayramlar, fertten topluma, milletten ümmete uzanan bir ufukta müminlerin ortak paydada bulunduğu, kardeşlik duygularının güçlendiği, ümmet bilincinin tazelendiği ve daha nice güzelliklerin doyusuna yaşandığı vahdet günleridir. Sevginin ve neşenin hane hane, sokak

sokak, şehir şehir, diyar diyar dolaştığı rahmet iklimleridir. Müminler için her bayram bir yenileniş, yeniden diriliş ve iyilik yolunda ibadetle, ubudiyetle yüceliş zamanlarıdır. Bu müstesna zamanlarda evler, sofralar, gönüller tüm sıcağıyla sevgiyi, saygıyı, vefayı, şefkati, merhameti ve güzellikleri çoğaltmak için açılır. Sınırları aşan, kıtalar ötesine uzanan kardeşlik duyguları, dünyanın dört bir yanından Müslümanları aynı sevince ortak eder.

Bayramlar, tarih boyunca İslam toplumlarının alametifarikası olmuştur. Müslümanlar, bayramları daima en yeni

elbiselerini giyinip en güzel kokular sürünerek büyük bir coşkuyla karşılamışlar; bu günlere farklı bir ehemmiyet atfederek hanelerini ve gönüllerini açtıkları misafirleri için özenle ikramlıklar hazırlamışlardır. Bu günleri vesile kılarak sıla-i rahimi pekiştirmişler, küçükleri sevindirip büyüklerin hayır dualarını almışlar ve kabristan ziyaretleriyle vefayı diri tutmuşlardır. Böylece bayramlar, yürekleri birleştiren, kardeşliği pekiştiren, geçmişle gelecek arasındaki bağ kuvvetlendiren, dinî, ahlaki ve insani değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan rahmet köprüleri olmuştur.

İslam toplumlarında bayramlar, aynı zamanda kendilerine has ibadet biçimleriyle bir mektep işlevi de görmüştür. Bu anlamda Kurban Bayramı'nı, bir kurbiyet vesilesi ve bir değerler eğitim süreci olarak kabul etmek gerekir. Kurban bayramı, Hz. İbrahim ve oğlu İsmail üzerinden imanı, sabrı, samimiyeti, safiyeti, teslimiyeti ve vefayı öğretir. Haktan ve hakikatten yana durmanın ve geçici lezzetlerden vazgeçerek ebedî saadete talip olmanın asaletini hatırlatır. Kurban ibadeti aynı zamanda insanı Allah katında itibarsızlaştıran ve değersizleştiren bencillik, cimrilik, tamahkârlık, nefse düşkünlük gibi kötü huylardan arındırarak çoğu zaman farkına bile varılmadan taşınan bu görünmez yüklerden kurtarır, onu yüce makamlara yükseltir. Zira ruhu içten içe örseleyen bu olumsuz duygulardan ve nefsin ağır yüklerinden arınmadıkça kulun gerçek kurbiyet iklimine adım atması mümkün değildir.

Diğer yandan Kurban Bayramı'nda İslam beldeleri infakın, isarın, diğerkâmlığın, yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel tezahürlerine sahne olur. Böylece kurban ibadeti, sadece kulu Rabbine yakınlaştırmakla kalmaz; mümin gönülleri birbirine kaynaştırıp kardeşlik bağlarını pekiştirerek yeryüzüne iyilik, güzellik ve huzur iklimi taşır. Kin, nefret ve düşmanlık rüzgârlarının yeryüzünü kasıp kavurduğu günümüzde insanlığın en fazla ihtiyaç duyduğu iklim de bu değil midir?

İnanç, kültür ve medeniyet boyutuyla derin manalar ihtiva eden bayramları en güzel şekilde yaşamak ve yaşatmak, bu ruhu daima diri tutmak gerekir. Ne yazık ki sosyo-kültürel açıdan büyük dönüşümlere sahne olan modern çağ, yeni iletişim araçlarının da etkisiyle insanların bayram algılarını kökten değiştirip dönüştürmekte ve yerleşik değerlere yönelik tutum ve davranışlar üzerinde büyük kırılmalara yol açabilmektedir. Her geçen gün gelişen iletişim imkânlarına rağmen sosyal ilişkilerin ve toplumsal bağların

gitgide zayıfladığı günümüzde bayramlar, birer kaynaşma ve dayanışma günü olmaktan çıkarılarak adeta inziva vakti olarak değerlendirilmektedir. Bu günlerde eş, dost ve akraba ziyaretleri ile sıla-i rahmi pekiştirmek, büyüklerin hayır dualarını almak, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek yerine, toplumdan uzaklaşma aracı hâline getirilmektedir. Esasen bu, bir binanın tuğlaları gibi birbirine kenetlenmek ve bir beden azaları gibi birbirinin derdiyle dertlenmekle yükümlü tutulan bir toplum için kaygı verici bir dönüşümdür. Zira bu özel günleri anlamından ve ruhundan koparmak, yalnızca toplumdan değil kültürel köklerimizden de kopmak demektir. Nihayetinde bu kopuş, bizi bir arada tutan ortak hafızadan, değerlerden, hatıralardan, kimlik ve aidiyet bilincinden uzaklaşmak anlamına gelmektedir.

Bu itibarla çağın, insanı yalnızlaştıran ve toplumsal dokuyu çoraklaştıran kavurucu rüzgârlarının bayramların ifade ettiği anlamı buharlaştırmasına müsaade edilmemelidir. Bu bereketli günler, her yıl yeni bir heyecan ve coşkuyla ihya edilmeli; kırılganlıkların ve küskünlüklerin giderilmesi, aile, akraba, komşu, arkadaş ve dostlarla ilişkilerin pekiştirilmesi için fırsata dönüştürülmelidir. Bilhassa yürekleri dağlayan görüntülerin sevinçleri hüzne boğduğu günümüzde bayramlar, mazlum coğrafyalardaki umutların yeniden yeşertilmesine vesile kılınmalıdır. Vakit, umudunu bize bağlamış, gözlerini yollarımıza dikmiş bekleyen mazlumların, gariplerin, yetimlerin ve kimsesizlerin imdadına koşma vaktidir. O zaman bayramlar gerçek anlamda hayata dokunacak, insanı birlik-beraberlik ve iyilik iklimine yöneltecek, geride yürekleri ısıtan bir huzur bırakacaktır.

Müminler için bir kurbiyet fırsatı olarak gelen Kurban Bayramı'nı idrak ederken niyazımız, bu mübarek günlerin kalplerimize ferahlık, hanelerimize bereket, ülkemize ve âlem-i İslam'a huzur ve esenlik taşımasıdır.

Fatih Mehmet KARACA:

“Kurban, kişinin gerektiğinde Allah ile arasına giren 'en değerli' varlığından O'nun rızası için vazgeçme şuuruyla eda ettiği ibadettir.”

Söyleşi: Zeynep Feyza TAYFUR

Kur'an-ı Kerim'de kurban ibadetinin özüne dair derin bir anlam dünyasına işaret edilmektedir (Hac, 22/37). Bu çerçevede kurban ibadeti, müminin Allah'a karşı sorumluluk bilincini ve kul-luk şuurunu nasıl inşa eder ve diri tutar? Günümüz şart-larında bu bilinç nasıl daha sahih bir şekilde korunabi-lir?

Allah Teala Hac suresinin 37. ayet-ikerimesinde, kurban ibadetinin formel bir uygulamadan ibaret ol-madığını, aksine başından sonuna kadar en hassas şekilde yerine ge-tirilmesi gereken bir ibadet oldu-ğunu en çarpıcı haliyle ortaya koyar: “Onların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; O’na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır” ifadesi, ibadetin şeklinden ve kurban edilen hayvandan akan kan ve elde edi-len etten ziyade baştan sona kadar takva çerçevesinde yerine getiril-mesi gereken bir ibadet olduğunu bizlere hatırlatmaktadır.

Kurban, insanın yaratıcısına sun-duğu bir hediyedir. İnsanın, elin-deki imkânlar nispetinde sevdiği ve değer verdiği kişilere sevgisinin ve saygısının nişanesi olarak verece-ği hediyein özelliklerini önceden araştırıp en güzel şekilde sunumu-nu yapmak üzere hem hediyesini hem de kendisini hazırladığı gibi, Allah’a sunacağı hediyei de takva şuru ve hassasiyeti içinde, en de-ğerli ve en güzelinden temin etmesi ve Yüce Yaratıcıya sunması gerekir.

İşte bu ayetikerimede özellikle vur-gulanan ve kurban kesenlerin dik-katine sunulan “takva” vurgusu ile kurban ibadetinin başından sonuna kadar büyük bir dikkat ve titizlikle yerine getirilmesi gereken bir süreç olduğu biz kullara önemle hatırla-tılmaktadır. Takvayı; Allah’ın emir ve yasaklarını yerine getirirken bir an bile gafflete düşmeden, sürecin bütün aşama ve detaylarının pür-dikkat kesilerek gerçekleştirilmesidir, şeklinde anlamak mümkündür. Buna göre; takva hassasiyetiyle ya-pılması gerektiği özellikle vurgula-

nan kurban ibadetinde, kurban edi-lecek hayvanın Allah’a sunulan bir hediye olduğu düşüncesinin akıl-dan bir an bile çıkarılmaması ge-rekir, kurban özelliklerini taşıyacak şekilde seçilmesi, kurban edileceği zamana kadar özen ve itina ile Al-lah’a sunulacağı bilinciyle muhafa-za edilmesi, beslenmesi ve hazır-lanması, kesim esnasında kurban-eziyet edilmemesi, kurbandan elde edilen et, deri, sakatat vb. nimetle-rin nezaket ve ibadet şuru içinde tasnif ve tanzim edilmesi, ihtiyaç sahiplerinin titizlikle belirlenmesi ve etlerin dağıtımında hiç kimsenin rencide edilmemesi gibi hususlar, kurban ibadetinin takva içinde eda edilmesi açısından dikkat edilmesi gereken başlıklar olarak zikredile-bilir. Bu hususlara dikkat edilerek gerçekleştirilen kurban ibadeti tak-va ile eda edilmiş ve kabul olunma-sı amacıyla sunulan kurban, mak-bul olup Allah’a ulaşmış demektir.

Hz. İbrahim ile Hz. İsmail arasında geçen ve Kur’an’da teslimiyetin en çarpıcı örnek-

lerinden biri olarak karşımı-za çıkan kıssa bağlamında kurban ibadeti ile teslimiyet arasındaki ilişkiyi nasıl an-lamalıyız? Modern hayatın karmaşıklığı içinde mümin-ler bu teslimiyet bilincini ha-yatlarına nasıl taşıyabilir?

Allah Teala; Hz. İbrahim ve Hz. İsmail’in kıssası ile kurban ibade-tini “kan akıtma ve et dağıtma” fiilinden çıkarmakta, insanoğlu açısından takva bilinci içinde kul-luğun en yüce makamı olan “mut-lak teslimiyet” seviyesine taşıdığını anlatmaktadır. Kur’an’ın ifadesiyle “ikisi de teslim olduğunda” (Saf-fat, 37/103), bıçak sadece kurban ibadetini eda etmeye yarayan bir araca dönüşmekte, kurban ise bu muazzam iradenin bir şahidi me-sabesine çıkmaktadır.

Hz. İbrahim, gördüğü rüyayı (vah-yi) sorgulamadan değil hikmetini kavrayarak kabullenmiş ve emr-i ilahiye ram olmuştur. Hz. İsmail, Hz. İbrahim için sadece bir evlat değil yıllarca süren bir özlemin ve

mucizenin meyvesi iken sınırlı olan beşerî aklıyla sınırsız olan ilahi iradeye teslim olmuş ve Allah’a güvenmiştir. Kurban, kişinin gerektiğinde Allah ile arasına giren “en değerli” varlığından (makam, mal, evlat, ego) O’nun rızası için vazgeçme şuuruyla eda ettiği ibadettir. Kısada babanın Allah’ın emrini yerine getirmek amacıyla oğluna emretmesi kadar, oğulun “Babacığım, sana ne emrediliyorsa onu yap; beni sabredenlerden bulacaksın” demesi de kritiktir. Bu, kurbanın sadece boyun eğmek değil gönüllü bir rıza hâli ile eda edildiğinin en güzel göstergelerindendir.

Farklı kültürel ve sosyal ortamlarda yaşayan Müslümanlar için bayramlar, kimlik ve aidiyetin korunması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, yurt dışında bayram bilincinin canlı tutulması adına hangi dinî, kültürel ve toplumsal hassasiyetlere dikkat edilmelidir? Bu süreçte ailelere ve genç nesillere düşen sorumluluklar nelerdir?

Farklı kültürel yapıların içinde birbirlerine yaslanarak, birbirlerinden güç alarak yaşayan Müslüman toplumlar için bayramlar, sadece dinî birer görev değil aynı zamanda sığınılan manevi bir kale vazifesi icra etmektedir. Yurt dışında bayram bilincini korumak, bazen akıntıya karşı kürek çekmeyi gerektirse de bu çabanın kendisi, kimliği inşa eden en güçlü yapıların başında gelmektedir.

Bu bilincin canlı tutulması için bazı hususlara özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Yurt dışında azınlık olarak yaşarken ibadetin ruhu kadar dışa yansıyan yüzünün de önemli olduğu unutulmamalıdır. Bayram neşesini sadece Müslüman çevreyle sınırlı tutmamak adına, gayrimüslim komşulara da ikramlarda bulunmak ve bayramın anlamını kısaca anlatmak İslam’ın gülen yüzünü temsil etmek adına eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Dış dünyada

bayramı çağrıştıran ve hatırlatan hiçbir unsur yokken evi bir “bayram adasına” çevirmek amacıyla evleri süslemek, özel sofralar kurmak ve çocuklara bayramın “farklı ve özel” olduğunu hissettirmek gerekmektedir. Çocukların bayramı heyecanla beklemesini sağlayacak geleneklerin (bayramlıklar, özel hediyeler, harçlıklar) yaşatıldığı bir atmosfer oluşturulmalıdır. Ayrıca kurbanın, Hz. İbrahim’in sadakati ve Allah’a teslimiyetin en güzel örneği olduğu bilinciyle bayramların yaşanması sağlanmalıdır.

Bayramlar, ibadetlerin yanı sıra hatıraların, duyguların ve geleneklerin yoğunlaştığı müstesna zaman dilimleridir. Sizin hayatınızda iz bırakan, özellikle Kurban Bayramı’na dair hafızanızda yer eden anlamlı bir hatıranızı bizlerle paylaşabilir misiniz?

Sizin de ifade ettiğiniz gibi bayramlar hem ibadet zamanı hem de duygu ve geleneklerin yoğun bir şekilde yaşandığı, yüzyıllar boyunca elde edilen tarihî mirasın nesilden nesle aktarılmasını sağlayarak karakter inşa eden müstesna zamanlardır. Hepimizin olduğu gibi benim de zihin dünyama tesir eden bayram hatıraları vardır. Lise yıllarımda, babamın imam-hatip olarak görev yaptığı caminin müstemilatında kesilen kurbanların derilerinin cami ihtiyaçlarını karşılamak için kurban kesenlerden teslim alınması, bozulmadan saklanması amacıyla itinayla tuzlanması, toplanan derilerin bayram sonrasında cami ihtiyaçlarını karşılayan bir kaynağa dönüşmesinin bir parçası olmak her sene benim ve birlikte bu işi yaptığımız arkadaşlarım için dört gözle beklenen bir sevap vesilesiydi.

Hac suresinde de müjdelendiği üzere; Rabbimize ulaşan tek şeyin takvamız olduğu bilinciyle kesilen kurbanlarımızın ve edilen dualarımızın Allah katında makbul olmasını dilerim.

Bayramınız mübarek olsun.

HAKK'A RAM OLAN GÖNÜLLERİN BAYRAMI

Dr. Hüseyin HAZIRLAR

Zamana huzur katan, sükûnu ince ince ruhlara bırakan rahmet duraklarıdır bayramlar; akıp giden vakti dinginliğe çevirir usulca. Sessizce iner kalbe bir sekinet; fark edilmeden sarar insanın içini. Rabbimizin rızasına adadıkça hayatını insan, derinleşir her adım; bir ibadet, bir niyet...

*Can bula cananını, bayram o bayram ola,
Kul bula sultanını, bayram o bayram ola,
Hüzn ü keder def ola, dilde hicap ref ola,
Cümle günah af ola, bayram o bayram ola.*

Ve işte böylesi müstesna bir iklimin eşliğinde karşıyoruz bayram sabahını. Bayrama erişmenin huzuruyla dolu içimiz, bu kutlu güne varabilmenin tarifsiz sevinciyle çarpıyor kalplerimiz. Bir başka atıyor sanki bugün yürekler; bir başka coşuyor gönüller... Âdeta taşan bir deniz gibi kabarıyor içimizdeki sevinç ve mutluluk. Tekbirlerle büyüyor bu coşku; bayram namazının saf saf dizilen huzurunda yükseliyor semanın derinliklerine anbean.

Arınıyor, temizleniyor bugün kalpler... Affediliyor kırgınlıklar, siliniyor dargınlıklar. Her yıl olduğu gibi yine, bir safiyete yöneliyoruz; fitratımızın o berrak, o tertemiz hâline... Maddi yüklerden sıyrılıp manevi bir hafifliğe ermenin huzurunu duyuyoruz kalbimizin derinliklerinde. Aynı kibleye dönmüşüz şimdi... Aynı saf-ta, omuz omuza. Ne makam kalmış aramızda, ne mevki... Ne zenginlik üstün kılmış birini, ne yoksulluk eksiltmiş bir başkasını. Hepimiz biriz bugün; aynı duanın içinde, aynı secdenin huzurunda. Niyet ettik bugün... Birliğimizi çoğaltmaya, kardeşliğimizi derinleştirmeye. Kalpten kalbe yol bulan o görünmez bağları daha da güçlendirmeye. “Müminler ancak kar-

deşirler...” (Hucurât, 49/10) hitabı yankılanıyor ruhumuzda. Sözde kalmasın diye bu hakikat, dökülüyor davranışlarımıza. Ahlâkımızda, bakışımızda, hâlimizde görünüyor kardeşliğin izleri birer birer.

Hasretler diner bu ulvi kavuşmalarda; gözlerde biriken ışıltıyla konuşur özelemler. Sükûna erer gönüller sessizce... Bayramın şefkatli ikliminde çözülür kırgınlıklar; affetmenin zarif dokunuşuyla yönelir yeniden birbirine dargın kalpler. Zamanın içinden fısıldayarak emanet eder kardeşliğin hakikatini Peygamber Efendimiz: “Birbirinize kin tutmayın, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun...” (Buhârî, Edeb, 57; Müslim, Birr, 23) Dün sırt çevirenlerdir bugün aynı muhabbetin gölgesinde sarılan; bir olmanın sırrını hatırlatır gönüller, diri kalmanın. Bir bir erir bayramın bereketli gölgesinde saklı kırgınlıklar; yerini alır içten bir muhabbetin sıcaklığı. Hürmetle çalınır büyüklerin kapıları; dualarla, tebessümlerle canlanır geçmişin hatıraları. Kuvvet bulur akrabalık bağları; ilmek ilmek dokunur unutulmuş dostluklar, yitirilmiş kardeşlikler. Ve yeniden aydınlanır, gönülden gönüle uzanan o görünmez yollar...

Bayram sabahlarında doldurur safları müminlerin çokluğu. Bir ibadetin ifasından öte, kalplerin aynı ritimde çarpışının, ruhların aynı ufka yönelişinin en latif tecellisi olur namazgâhlarımız. Artar bu buluşma diğer vakitlere nispetle; hasretin vuslata eren hâlidir mümin gönüllerinde. Ne güzel dile getirir bu gerçeği Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) “Müminler, birbirini sevmeye, birbirine merhamet ve şefkat göstermeye bir vücut gibidir.” (Buhârî, Edeb, 27; Müslim, Birr 66). Zamanın yorgunluğu silinir o anlarda; modern hayatın ayırdığı yollar, araya giren mesafeler sessizce kaybolur. Yılda iki kez aralanır bir rahmet kapısı; içeri girenler buluşur yalnız bir mekânda değil aynı duyguda, aynı merhamette, aynı kardeşlikte. Bir çağrıdır yükselen Kur’an-ı Kerim’den samimi yüreklerle. “Hep birlikte Allah’ın ipine sınıksız sarılın, parçalanıp ayrılmayın.” (Âl-i İmrân, 3/103). Ve davet eder bu ilahi hitap, bayram sabahının en berrak vaktinde, vahdete, birliğe, beraberliğe.

Zamana huzur katan, sükûnu ince ince ruhlara bırakan rahmet duraklarıdır bayramlar; akıp giden vakti dinginliğe çevirir usulca. Sessizce iner kalbe bir sekinet; fark edilmeden sarar insanın içini. Rabbimizin rızasına adadıkça hayatını insan,

derinleşir her adım; bir ibadet, bir niyet... Dönüşür bu ulvi yolculuğun sessiz ama anlam yüklü izlerine. *“Kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.”* (Ra’d, 13/28) hitabı yankılanır iç dünyada; hatırlatır hakiki huzurun kaynağını. Bu kıymetli vakitlerde dua ile açılır semaya yönelen eller; zikirle titrer kalbin en derin yeri. Tekbirlerle dile gelir yücelik, tehlillerle pekişir iman; her “Allahuekber” deyişinde biraz daha genişler iç âlem. Tövbe ile arınır kalp, istiğfarla hafifler yükler.

Rahmetin ince dokunuşuyla hissedilir bayramlar gönüllerde; sayısız nimetin hatırlattığı bir şükür hâlidir taşınan, Yüce Rabbe yönelen. Hamd ile dolar yürekler sessizce... Şükürle genişler kalp; verilen her nimetin kıymeti, bir bayram sabahının serinliğinde daha derinden hissedilir. İman kardeşliğinin görünür olduğu sahnelerdir bayramlar; diri tutulan bir şudur Müslüman kalmak. Şeâir-i diniyeden bir iz düşer zamana; hatırlatır kim olduğumuzu, neye ait bulunduğumuzu. Değerlerdir taşınan nesilden nesle; ilkelerdir korunan, incitilmeden, eksiltilmeden. Bayramlarla diri kalır bu biling; sahip çıkılır köklü bir mirasa, derin bir medeniyete. Dokunulmaz bir güzellik gibi korunur hatıralar; gelecek nesillere ilmek ilmek aktarılır. Zamanın aşındırmadığı bir hakikat gibi yaşar bayram; her gelişinde yeniden kurar insanı, yeniden toplar dağılmış olanı. Kucaklar insanı bayram; toplumu da... Geçmişi hatırlatır, bugünü anlamlandırır, geleceğe bir istikamet çizer. Dünle yarın arasında kurulan ince bir köprüdür.

Ve nihayet...Taşır bayramlar bizi yarıya; Müslüman kimliğine süreklilik kazandıran sessiz bir yürüyüş gibi. Mukaddes günlerdir bunlar; seçkin, derin, iz bırakan. Gönüllerde yankılanan bir çağrı gibi kalır geriye: Bir olmanın, diri kalmanın ve hatırlamanın çağrısı...

Bugündür... Allah’a duyulan sevginin, bütün sevgilerin üstüne yükseldiği; kalpte en derin yerini aldığı o yüce hissin bayramı. En güçlü ifadesidir bugün; bir teslimiyetin, bir bağlılığın. Hatırlatır usulca: Verilen her nimetin O’ndan olduğunu, sahip olunan ne varsa O’nun yolunda feda edilebileceğini...

İlahi bir armağandır bayram. İslam’ın inanç, ibadet ve ahlak esaslarına bağlı kalışın bir karşılığıdır; hissedilir, yaşanır, içte yankılanır. Hatırlatır insana kendini; nereden geldiğini, kime ait olduğunu... Bir prova gibidir bayram; ebedî olanın gölgesi düşer fâni zamana. Müminin dünya yolculuğunun sonunda kavuşacağı o büyük bayrama dair bir işaret... Sezdilir, hissettirir derinden.

Bir nişanesidir bayram; adanmışlığın, sadakatin. İbadettir aslında her anı, bir selamda saklıdır sıcaklığı, bir duada gizlidir derinliği. Uzanan bir sıra-i rahim; kalpten kalbe kurulan ince bir köprüdür. Üflettir artan, kardeşliktir büyüyen; bir tebesümde çoğalır, bir sarılıştta derinleşir.

Ne yazık ki modern zamanın ruhsuz çarkları arasında kalbin kalbe değmediği, samimiyetin yerini menfaat rüzgârlarının aldığı hazan mevsimlerinden geçiyoruz. Dünyanın geçici parıltısı ve gündelik kaygıların gürültüsü, ruhumuzun en zarif ihtiyacı olan o köklü bağları tatil gerekçeyle sessizce koparıyor. Hâlbuki bayramlar solmaya yüz tutmuş insani değerlerin yeniden gün yüzüne çıktığı, paslanmış gönül kapılarının merhamet anahtarı-

la açıldığı mukaddes bir vuslat vaktidir. Yâr ve yârenin gönül rızasını almak, bir tebessümle kırık dökük bir kalbi onarmak bayramın asıl ruhudur. Zira bayram; ancak bir el bir ele değdiğinde, bir yürek bir yüreğe sığındığında gerçek manasına bürünür. Bu mübarek vakit; rengi, dili ve coğrafyası ne olursa olsun, aynı kibleye baş koyan milyonlarca canın o muazzam kardeşlik sofrasında anlam bulur.

Bu bayram sabahında, yüreğimizin bir yanını Gazze’nin enkazları arasında bırakıyoruz. Tozla karışmış kanın rengine bürünmüş elbiseleri, dünyayı susturan hüznü dolu bakışlarıyla “Biz bu ümmetin kimsesizleriyiz” diye göğe yükselen o sessiz çığlık, kalbimizin en derin sızısıdır. Bir yanda alevler içinde can veren masumlar, diğer yanda soğuşun ayazında buz kesen küçük bedenler... Kiminin hikâyesi bir dilim ekmek hasretiyle, kiminki ise bir kurşunun zalim nefesiyle yarım kaldı. Kucığımızdan kayıp giden her “can paresi”, her “kınalı kuzu”, insanlığın ortak yası olarak zihinlerde kaldı.

İşte bu bayram, sadece bir kavuşma değil yokluğun pençesinde direnenlerin, toprağına hasret bırakılanların ve zulmün gölgesinde solanların kutsal bir hatırlanışıdır. Bugün, başta Gazze olmak üzere, açlığın, hastalığın ve zalim bombaların altında inleyen her mazlum ve mağdur coğrafya için bir umut sabahı olmak zorundadır. Bu bayram, dökülen her damla gözyaşının silineceği o büyük kurtuluş muştusuna, gökyüzünden yağmur gibi merhametin yağacağı o kutlu ana kapı aralama vaktidir.

Bu bayram; dillerin susup gönüllerin tek bir lehçede, tek bir feryatta birleştiği; ümmetin asırlık kederlerden arınıp yeniden izzetli bir sabaha uyanması için ruhun en derininden gelen bir nida ile Mevla’ya sığındığı o mukaddes andır. Bu mübarek vakit, sadece bir takvim sevinci değil her zerresiyle zulmün karanlığını yırtan bir dua vaktidir. Bugün; mazlunun ızdırabının dinmesi, boynu bükük coğrafyaların o mağrur ve vakur günlerine yeniden kavuşması için gökyüzüne açılan ellerin, ilahi merhametle buluşma vaktidir. Her bir tekbir, hüznü boğulmuş yüreklerin şifası; her bir dua, ümmetin üzerine doğacak olan o onurlu ve görkemli şafağın ilk muştusudur.

Unutulmamalıdır ki hakiki bayram, mahzun bir sinenin derinliklerinden süzülüp arşılâya kanat çırpın o sessiz ve makbul duanın içindedir. Bu bayram, kendi sevincini bir başkasının tebessümünde arayan diğerkâm ruhların; elindeki bir lokmayı kardeşinin derdine derman kılan fedakâr ve cömert müminlerin kutlu bayramıdır. Bir yetimin mahzun bakışına ışık olanların, kırık bir kalbi onarmayı en aziz ibadet sayan gönül mimarlarının bayramıdır bu...

Sadece kendi saadetine değil tüm ümmetin sinesine baharı taşımaya and içenlerin; sevinci paylaştıkça büyüten, kederi paylaştıkça eritenlerin vuslatıdır bu bayram. Varlığını Hakk’ın yoluna bir kurban misali adayan, canını ve malını ebedî kurtuluşun müjdesine sermaye kılanların; dualarıyla yoksul ve mazlum gönüllere aminler gönderip gök kubbeyi titretenlerin bayramıdır. Nihayetinde bu bayram; rızasını Rabbinden alan o müstesna gönüllerin bayramıdır.

Vuslatımızın daim, bayramımızın hakiki olması niyazıyla...

Fuat BAŞAR:

Kurban kesmenin gayelerinden birisi de insanın kurban ibadetini yerine getirmesinden ziyade insanlardaki vahşet hissini ortadan kaldırmasıdır. Bu ibadette psikolojik yönden bu husus gözetilmiştir.

Söyleşi: Mahir KILINÇ - Hasan YILDIRIM

Ülkemizde yetişmiş önemli bir sanatçı olarak hattatlık serüveninizden bahsedebilir misiniz?

Benim sanatta 50. yılım oldu. Geçenlerde 50. yıla dair bir sergi yaptık. 1976 yılında Erzurum'da Tıbbiye'de öğrenciydim ve o zaman elif ne, be ne bilmezdim. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkmış olan *Kalem Güzeli* adlı kitapta yazıları görünce o yazılar beni çarpıtı. O günü hiç unutmuyorum. Ayaküstü yarım saat kitabı incelemişim, hiç farkında değilim. Hemen kitapçıdan kitabı aldım, bir yere gidip oturdum ve başladım kitabı etraflıca incelemeye. Dedim ki kendi kendime: "Benim bu hat yazısını yazmam lazım." Marangoz kalemimi ucu kesik bir kalem gibi hazırlayıp yazmaya başladım. Fakat bu işin hocasız olmayacağını ve kendi kendine başarılabilecek bir iş olmadığını anladım. Erzurum merkez vaizlerinden birinin yazıyı bildiğini söylediler. Gittim o şahsa ancak beni reddetti. Neyse, şimdi o şahsın kabrine nur yağsın diye dua ediyorum.

1978 yılında Hamid Aytaç'ın ismini öğrendim ancak Hamid Aytaç İstanbul'da, ben Erzurum'dayım ve o an için benim İstanbul'a gitme imkânım yok. Bir gazeteci aracı oldu, Hoca'nın adresini buldum. Ben yazılarımı yazıp postayla gönderecektim, o da bana tarifleri yazıp gönderecekti. Ancak uzaktan uzağa baktım ki olmuyor. 1980 yılında Tıbbiye'yi, ailemi, çevremi ve her şeyi bırakarak İstanbul'a gittim. Hamid Bey'den binbir türlü yokluk, sıkıntı ve zorluk içerisinde yazıyı öğrendim ve icazet aldım. Hoca vefat edinceye kadar da yanında bulundum. O günden bugüne de bildiklerimi "İnsan bir kere öğretirse iki kere öğreniyormuş." şiarını düstur edinerek öğrettim ve şükürler olsun ki bugün 8. kuşak öğrencimeze yetiştim.

Gençlik ve eğitim yıllarından beri geleneksel İslam sanatlarına gönül vermiş biri olarak sanat değeri taşıyan eserlerle dinî bayramlar nasıl anlatılabilir?

Edebiyat dünyamızda ramazanlar ve bayramlar yaklaştığında onları karşılamak üzere şiirlerin yazılması âdetlendirdi. Ramazanın son teravihi kılındığında ramazana elveda ilahileri okunur. Ben de "Elveda" isimli bir şiir yazdım, hâlen daha Erzurum'da okunur. Bu minvalde yayımlanmış pek çok metin, ibare ve hadis-i şerif görülür. Zaten İslam sanatçısı topluma karşı sorumludur ve sorumsuz sanatçı da olmaz. Sanatçı, ben bir şeyler üreteyim de millet beni alkışlasın düşüncesinde olmaz. O, halka ayet ve hadislerle bir mesaj veren ya da onları birliğe, beraberliğe, merhamete, yardımlaşmaya yönlendiren metinler üzerinde çalışır. Kurban Bayramı olduğu zaman bayramiyyeler, kurban kesmenin faziletleri konusunda metinler yazılır. Bunu diğer geleneksel sanatlar da takip eder.

Hat sanatını: "Dünyadaki bütün sanatların baş tacı yazıdır; İslam yazısı, hüsnü-hattır." şeklinde ifade buyruyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

Kur'an-ı Kerim'in, "Nûn, Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun ki..." (Kalem, 68/1) ayetinde kalem ve yazıdan söz edilmiştir. Bugün düşünen her kime "Medeniyet nasıl gelişir?" diye sorarsanız alacağınız en önemli cevap "Yazı sayesinde." olur. Yazı olmasa medeniyet olmazdı, Kur'an-ı Kerim'in metni de kaydedilemezdi. İşte yazı o kadar da önemlidir. Bütün devletlerin kayıtları yazıyla tutuluyor. İnsanların gayrimüslimi Müslüman'ı oluyor da yazının gayrimüslimi ya da Müslüman'ı olmuyor. Her çeşit yazı, dinimizde, sanat görüşümüzde kıymetlidir. Yazı isterse Çince olsun. Çince alfabeyle "O Allah birdir, Peygamberimiz onun kulu ve resulüdür." cümlesini yazabilirsiniz. İşte o yüzden de her yazı mukadderdir. Dolayısıyla da yazıya dair olan bu sanat elbette bütün sanatların baş tacıdır. Kaldı ki bizde eb-rusundan, tezhibine, cildine kadar aklınıza ne gelirse ve bunları ilgilendiren zanaatların tamamı yazıya hizmet etmek içindir.

Türk İslam medeniyetinde çok önem verilen hat ve ebru sanatı insanın manevi tekâmülüne nasıl bir katkı sağlar?

"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hud, 11/112) mealindeki ayeti hüsnühat ile yazan kişi, yazdığı metne inanmayacak derecede yse o bir robottur. Yazdığı ayetin hükümüne boyun eğdiği zaman o kişide manevi bir terakki olur. Dinimizin temellerinin anlatıldığı Fatiha'yı, âlemlerin Rabbi Allah'ın isimlerini, sıfatlarını yazan sanatçı sadece onları yazmakla kalmayıp içeriğinden de haberdar olarak yazıyorsa ne mutlu ona. El yazma mushaflardan tutun da delailerden levhalara kadar müzelerimiz dolu. Yurt dışından Türkiye'ye gelen Müslüman ve gayrimüslim turistlerin Topkapı Sarayı'ndaki mukaddes emanetleri yoğun bir şekilde ziyaret etmeleri İslami sanatların hâlâ güncelliğini koruduğunun da bir göstergesidir. İnsan manevi tekâmülüne yönelik bir derinliği olan İslam sanatıyla ilgilenip bunu -az önce de söylediğim gibi- icra ettiği sanatın vukufiyetine de yöneldiğinde bu boşluğu giderebilir. Mesela Osmanlı Devri'nde yazı yazarlar için mürekkep yapan kimseler isi çıkarıyor, rap zamkını eritiyor, onu havana koyuyor ve başlıyor havanda dövmeye. O mürekkebi havanda döerken de tokmağın her vuruşunda vird edindiği esmayihüsnadan bir ismi zikrediyor. Bu insan kâmil bir kalbe sahip olmaz mı hiç? İslam sanatlarının gayesi sanatı vesile ederek Cenabı Hakk'a şükrü, hamdi ve yakınlığı artırmaktır. Dolayısıyla da sanat gayesi Hak ve O'nun rızası olmadıktan sonra da yapılan boş bir meşgaleden öte bir şey olamaz.

Hayatınızda iz bırakan bir bayram veya kurban hatıranızı paylaşabilir misiniz?

Kurban kesmenin gayelerinden birisi de insanın kurban ibadetini yerine getirmesinden ziyade insanlardaki vahşet hissini ortadan kaldırmasıdır. Bu ibadette psikolojik yönden bu husus gözetilmiştir. Bir hayvanı kesiyorsunuz ve neticede kan döküyorsunuz. O zamanlar küçük yaşta olan büyük oğlumu

"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."
(Kalem, 68/4)

Hat: Fuat Başer

kurbanı kestiğimiz yere götürmüş-tüm. Çocuk o kurban sahnesine şahit olunca biraz korkmuştu. Tabii gözünün önünde bir can gidiyor ve hâliyle de çocuk tabiatı gereği merhametli oluyor. Ona bu ibadetin Allah'ın emri olduğunu anlatmıştım. Ancak Allah'ın emriyle bir cana kıyılacağından bahsetmiştim. Bu kurban sahnesi çocuğumun zihninde unutamayacağı bir an olmuştu. Ben de çocuğumun ilk kurbanla karşılaştığı bu anı unutamıyorum. O zaman daha iyi anlıyorsunuz Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in diyalogunu ve Allah'ın emrinin ne kadar yüce ve ne büyük hikmetlere mebni olduğunu.

Ve son olarak okuyucularımızla bayramlar, özellikle Kurban Bayramı hususunda düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Kurban Bayramlarında kurbanları insanlar kendi bahçelerinde keserlerdi. Böylelikle de 7'den 70'e herkes Kurban Bayramı'nı hissedirdi ve yaşardı. Ancak günümüze gelindiğinde çeşitli nedenlerden ötürü kurban görülmeden, başında tekbir getirilmeden, arefe günü kınalar yakılmadan, sırtları okşanmadan kurbanlar kesilir oldu. Kurban bir bayram olmaktan öte tatil olarak algılanmaya başlandı. Kurbanlar hisse hisse bölünerek kimi internet üzerinden kimi de

uzaktan kesilir oldu. Kurban Bayramı, tüm aile efradının bir araya geldiği ve kurbanlarıyla Allah'a bir kurbibiyetin arandığı bayramdır. Kurban Bayramı, her Müslümanın her an fakirleri garibanları, gözetmesi gereken bir bayramdır. Kaldı ki normal bir Müslümanın da boynunun borcudur. Bu hassasiyetlerin oluşabilmesi ve insanda yer edinebilmesi için de Kurban Bayramı'nın yaşanması ve yaşatılması gerekmektedir.

Bu vesileyle tüm İslam âleminin huzurlu bayramlara kavuşması temennimiz, niyazlarımız ve dualarımızla sözlerimize son verelim inşallah. Allah nice huzurlu bayramlara bizleri ulaştırsın.

HİKMETTEN TESLİMİYETE, PAYLAŞMADAN TOPLUMSAL DİRİLİŞE KURBAN

Doç. Dr. Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU

Kurban, sadece bir hayvanın kesilmesinden ibaret değildir. O, insanın kalbini arındıran, nefsinin terbiye eden, şükür mefhumunu güçlendiren, toplumsal dayanışmayı artıran ve ümmet bilincini diri tutan kapsamlı bir ibadettir.

Kurban kelimesi Arapça “k-r-b” kökünden gelir ve “yaklaşmak, yakın olmak, Allah’a yakınlık sağlamaya vesile olan şey” anlamlarını taşır. Bu anlam, ibadetin özünü açıkça yansıtır. Kur’an-ı Kerim’de, “*Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini anınsınlar diye kurban kesmeyi meşru kıldık...*” buyrulması (Hac, 22/34), kurbanın tarihsel ve evrensel yönüne işaret eder. Bu ifade, kurbanın sadece belirli bir topluma özgü olmadığını; insanlık tarihi boyunca Allah’a yönelişin, şükürün ve teslimiyetin önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda insanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan ve bütün ilahi dinlerde farklı biçimlerde yer alan kadim bir kulluk pratiği olan kurban, geçmişten bugüne uzanan ortak bir ubudiyet dilidir.

Kurban ibadetinin tarihî arka planı, Hz. Âdem’in iki oğlunun Allah’a sundukları kurbanlarla başlar. Kur’an’da anlatılan bu olayda, sununun kabul edilmesinde belirleyici olanın samimiyet ve takva olduğu açıkça ifade edilir. (Maide, 5/27) Bu ilke, ibadetlerin özünü anlamak açısından

dan son derece önemlidir. Çünkü burada vurgulanan husus, yapılan ibadetin dış görünüşü değil onu anlamlı kılan niyettir. Aynı ilke, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail kıssasında daha güçlü bir şekilde ortaya çıkar. Hz. İbrahim’in gördüğü rüya karşısında Allah’ın emrine teslimiyet göstermesi ve Hz. İsmail’in bu duruma sabır ve güvenle karşılık vermesi (Safat, 37/102), kurban ibadetinin temelinde yer alan bağlılık ve teslimiyet anlayışını somutlaştırır. Bu olay, kurbanı fedakârlığın ve kulluk bilincinin sembolü hâline getirmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de kurbanın anlamı şu ifadeyle özetlenir: “*Onların etleri ve kanları asla Allah’a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah’a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır.*” (Hac, 22/37) Bu ayet, ibadetin özünün dış görünüşten çok içsel anlamla ilgili olduğunu açıkça ortaya koyar. Kurban, bu yönüyle insanın manevi dünyasına yönelen bir ibadettir. Kişi, bu ibadet aracılığıyla niyetini gözden geçirir, samimiyetini sorgular ve kulluk bilincini yeniden inşa eder. Dolayısıyla kurban, sadece yerine getirilen bir görev değil aynı zamanda insanın kendisiyle yüzleştiği bir süreçtir.

Hz. Peygamber de kurban ibadetinin önemine dikkat çekmiş ve bu ibadetin Allah katındaki değerini vurgulamıştır. “*Âdemoğlu, Kurban Bayramı gününde Allah katında kurban kesmekten daha sevimli bir amel yapmamıştır...*” (Tirmizi, “Edahi”, 1) hadisi, kurbanın mümin için taşıdığı anlamı pekiştirir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ibadetin şekli kadar niyet boyutunun da önemi- dir. Kurbanın değerini belirleyen, onun hangi bilinçle yerine getirildiğidir.

İnsan, doğası gereği sahip olduklarına bağlanma eğilimindedir. Bu bağlanma, ölçsüz hâle geldiğinde insanı bencillığe ve duyarsızlığa sürükleyebilir. Kurban ibadeti, bu eğilimi dengeleyen önemli bir bilinç kazandırır. Kişi, sahip olduğu bir nimeti Allah rızası için paylaşarak hem fedakârlığı öğrenir hem de mal ile ilişkisini yeniden düzenler. Kur’an’da, “*Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz...*” buyrulması (Âl-i İmran, 3/92), bu ibadetin ahlaki temelini açıkça ortaya koyar. Bu yönüyle kurban, insanı sadece kendisini düşünen bir anlayıştan çıkararak başkalarının ihtiyaçlarını da gözetken bir bakış açısına yönlendirir.

Kurban ibadetinin bireysel boyutu, insanın iç dünyasında önemli bir dönüşüm meydana getirir. Bu ibadet sayesinde kişi, sahip olduğu nimetlerin kaynağını düşünmeye başlar ve şükür bilinci gelişir. Kur'an'da *"Şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım..."* buyrulur. (İbrahim, 14/7) Kurban, bu şükürün somut bir ifadesi hâline gelir. Paylaşım sayesinde nimetin değeri daha iyi anlaşılır. İnsan, başkalarının hayatına dokunmanın anlamını bu süreçte kavrar. Bu durum, bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle daha sağlıklı bir ilişki kurmasına katkı sağlar.

Kurbanın toplumsal boyutu ise bu ibadetin en görünür yönlerinden biridir. Kur'an'da kurban etlerinden hem kesenlerin yemesi hem de ihtiyaç sahiplerine yedirilmesi emredilir: *"...Artık onlardan siz de yiyin, yoksula fakire de yedin."* (Hac, 22/28) Bu emir, kurbanın paylaşım esasına dayandığını açıkça ortaya koyar. Kurban etinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, toplumda yardımlaşma ve dayanışma duygularını güçlendirir. Özellikle büyük şehirlerde görünmez hâle gelen yoksulluk, bu vesileyle fark edilir ve toplumsal bağlar yeniden canlanır.

Bayram sabahı evlerin, sokakların ve gönüllerin birbirine açılması, bu ibadetin hem Allah'a yöneliş hem de toplumsal paylaşım boyutunu görünür kılar. Bir yanda Allah'a yakınlaşma niyeti, diğer yanda bir ihtiyaç sahibinin sofrasına ulaşan bir lokmanın sevinci vardır. Bu iki yönün aynı anda yaşanması, kurbanı sadece bir ibadet olmaktan çıkarır ve onu hayatın merkezine yerleştirir. Bu yönüyle kurban; insanın Rabbine, kendisine ve topluma karşı sorumluluklarını yeniden hatırlatan bir bilinç alanı oluşturur.

Günümüzde şehirleşme, dijitalleşme ve hayat şartlarının değişmesi, kurban ibadetinin uygulanma biçimlerini de etkilemiştir. Eskiden daha çok köy, kasaba ve mahalle merkezli olarak icra edilen kurban ibadeti, bugün büyükşehirlerde hijyen şartları, mekân sınırlılıkları ve organizasyon ihtiyacı sebebiyle daha kurumsal biçimlerde yerine getirilmektedir. Vekâlet yoluyla kurban kesimi de bu dönüşümün önemli örneklerinden biridir. Bu uygulama sayesinde kurban ibadeti yerel bir paylaşım faaliyeti olmanın ötesine geçmekte; Afrika'dan As-

ya'ya, Balkanlar'dan Ortadoğu'ya kadar dünyanın farklı coğrafyalarındaki ihtiyaç sahiplerine ulaşan küresel bir dayanışma imkânına dönüşmektedir. Böylece kurban, ümmet bilincini canlı tutan, uzak coğrafyalar arasında gönül köprüleri kurran ve bayram sevincini sınırların ötesine taşıyan bir ibadet hâline gelmektedir.

Değinilmesi gereken bir diğer husus da kurban ibadetinin çocuklara dikkat ve hassasiyet gerektiren anlatımıdır. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklara kurban; bayram sevinci, yardımlaşma, hediyeleşme, paylaşma ve hayvan sevgisi üzerinden anlatılmalıdır. Çocukların kurban ibadetini, gelişim düzeylerini zorlayabilecek görüntü ve anlatımlar üzerinden değil sevgi, merhamet, paylaşma ve yardımlaşma gibi olumlu değerler çerçevesinde anlamlandırmaları önemlidir. Daha ileri yaşlarda ise Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in teslimiyeti, kurbanın sosyal dayanışma yönü ve ihtiyaç sahiplerine ulaşma bilinci pedagojik bir dille açıklanabilir. Çocukların kurban etinin dağıtımında, bayram ziyaretlerinde ve yardım

İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan ve bütün ilahi dinlerde farklı biçimlerde yer alan kadim bir kulluk pratiği olan kurban, geçmişten bugüne uzanan ortak bir ubudiyet dilidir.

faaliyetlerinde yaşlarına uygun görevler üstlenmeleri, onlarda sorumluluk, merhamet ve paylaşma duygusunu geliştirir.

Dolayısıyla kurban, sadece bir hayvanın kesilmesinden ibaret değildir. O, insanın kalbini arındıran, nefsini terbiye eden, şükür mefhumunu güçlendiren, toplumsal dayanışmayı artıran ve ümmet bilincini diri tutan kapsamlı bir ibadettir. Kurban, bireye Allah'a yakınlaşmanın yolunun samimiyet, takva ve fedakârlıktan geçtiğini öğretir. Topluma ise kardeşliğin, paylaşmanın ve merhametin yalnızca sözle değil fiilî davranışlarla inşa edileceğini hatırlatır. Bu bilinçle eda edilen her kurban, insanı bencilliğin dar sınırlarından çıkararak kulluğun, paylaşmanın ve toplumsal dirilişin geniş ufkuna taşır. Kurbanın hakiki değeri de tam burada ortaya çıkar. Bu ibadet, insana fedakârlığı, paylaşmayı ve merhameti öğretir. İhlasla yapılan her iyilik, takvayla şekillenen her niyet ve ihtiyaç sahibine uzanan her yardım eli Allah katında değer bulur.

Feyza KARTOPU:

Bayram, yaşadığımız çağa ve içindeki tüm kötülüklere dair bir teselli ve yeniden yeniden dirilme durağı.

Söyleşi: Sümeyye ÖZGEN

Her nesil, “nerede o eski bayramlar” diyerek şimdi-ki bayramların tadını eksik bulsa da bayram her dönemde yaşatılması gereken bir ruhtur. Bayram sabahlarının neşesi, lezzeti, bayram ruhu şimdilerde sizin dünyanızda nasıl sürdürüyor varlığını?

Bayrama dair üç farklı resim çizebiliriz. İlk resimdekiler, kendinden önceki zamana dair bir kayıp hissi yaşıyor. Çözölmeyi, yitirmeyi ve kopukluğu içinde taşıyan bir his bu. Dupduru bir bayram sabahının içinde de olsa, şikâyetin ve geçmişe dair özlemin gözlerde yuvalandığını hemen ilk anda okumak mümkün. İkinci resimde, bir kültürel aktarımın tamamen kesildiğini gözlemliyoruz. Gözlerde kayıtsızlık, beden dilinde bir isteksizlik hâkim. Bu resimdeki çağın tanıklarında belli ki bayramlara dair herhangi bir duygu oluşmamış. Üçüncü resimse kayıpların ve kazançların farkında olan, her şeye rağmen inadına bugünü yaşayan, yüzünü bugünün bayramlarına dönen bir perspektif çiziyor. Burada, Sezai Karakoç’un sözünü ettiği o güçlü duygu hissedilir hâlâ, “Bayram ki taştan değil, rüzgâr çizgilerinden değil, yaprak hışırtısından değil, bir medeniyet esintisinden, bir tarih ilha-

mından, Müslümanların aydınlık gönüllerinden gelen bir şuur hafifliğidir, geliyor ve bizi ak çeşmelerin ışıyla dolduruyor.” Ben kendimi kolaylıkla üçüncü resme yerleştiriyorum. Bayramlara da yaşamın içindeki hemen her şeye de biraz böyle bakıyorum çünkü. Yaşanılan ana sarılıp, “şu an ne yapabilirim”e odaklanıldığında bayramın coşkusunun da körelmeyeceğine inanıyorum. Böyle olduğunda, ailenin bütün üyelerinin toplandığı bir bayram sabahı, dün nasıl yaşanıldıysa bugün de öyle yaşanılabilir. Ait olduğumuz kültür, inandığımız değerler çölün kumlarına bırakılan ayak izleri gibi gelip geçici değil. Ne kum fırtınaları ne de başka bir “dış etken” silebilir bu izleri. İnsan, bunu kendine hatırlatmalı.

İnsan ne kadar büyürse büyüsun, nereye giderse gitsin içindeki çocuk onunla birlikte yaşamaya devam ediyor. Sizin içinizdeki hiç ölmeyen o çocuk, orada geçen bayramlarına dair neler hatırlıyor? Hiç unutamadığınız bir bayram hatıranız var mı?

Çocukluğunu 90’lı yılların taşrasında geçiren pek çok çocuk gibi benim de arkadaşlarımla buluşup kapı kapı şeker topladığım, dut ağacının altına

kurulu kalabalık masalarda bayram kahvaltıları yaptığım pek çok anım var. Ancak burada babamın bir hatırasını anmak istiyorum. Aslında, “Benim Babam Bir Arife Çiçeğidir” isimli bir denemede yazmıştım bunları. Babamın, babasız geçen çocukluğunun bayramlarına dair anlatımları, zihnimde epeyce büyük bir yer kaplamış olacak ki üzerine sayısız kez yazdım. Onun, babasız geçen bayramlarında bir bayramlığı umut edip sessizce bekleyişi ve sıradan sevinçleri büyük şölenler gibi karşılayışında hüznü bir hikâyeye saklı. Abisi bayram için şehre alışverişe gider ve dönene dek babamın aklındaki tek soru ona bayramlık alınıp alınmayacağıdır. Bütün günü aynı sancıyla geçirir. Sahur vakti olur, abi hâlâ ortalıkta yoktur. Babamın aklında yine aynı soru. Gecenin bir vakti abi geldiğinde bu kez de utanıp yataktan kalkamaz babam, birinin onu kaldırmasını bekler. Bu mahcubiyet ve bekleme gecenin ilerleyen zamanlarında son bulur. Yazının sonuyla bitirelim o hâlde: “Bir çift ayakkabı ve mavi bir pantolonla yatağına döndüğünde bu kez de mutluluktan uyuyamaz babam. O gece ve ondan sonraki bütün gecelerde ayakkabı ve pantolonuna sarılarak yatar. Koynundan çekip alacaklar endişesiyle de sıkıca kavrar yanındakileri. Ta ki bayramı

bekleyemeyip giydiği arife gününe dek. Eksilmez bir heyecanla karşılanan o bayram, yalnızca gerçek bir bayram değil sahici bir mutluluktur da. Hatıra defterinin sayfasını çevirmeden, ‘Basit sevinçleri büyük şölenler gibi karşılayan çocuklardan, sevinçten yana yoksul insanlara nasıl dönüşebildik?’ diye soruyorum kendi kendime. ‘Mutluluğun çitasını ne zaman bu kadar yükselttik? Ne zaman bunca doyumsuz, telaşlı, umursamaz, huzursuz kalabalıklar oluverdik? Nerede yitirdik sevincimizi?’ Eğilip kulak veriyorum içime: Çıt yok. Çeviriyorum sayfayı.”

Bayram beklenendir, özlenendir, müjdedir; yetimleri, garipleri, yoksulları, kimsesizleri hatırlayıştır. Rabbimize teslimiyet ve kurbiyet; insanlar olarak birbirimize maddi ve manevi her türlü yakınlık vesilesi olan kurbanın sizin anlam dünyanızdaki yeri, duygusu, tanımı nedir? Kurban Bayramı’nı nasıl bir bakış açısıyla görmeliyiz?

Kurban, benim için Rabbimize yakınlaşmaya vesile kılınan onlarca şeyden biri... İslam Ansiklopedisi’ndeki sözcük karşılığıysa şöyle: “Arapça da gerek maddi gerekse manevi her

türlü yakınlığı ve yakın olmayı kuşatacak bir anlam yelpazesine sahip olan kurban kelimesi dinî terminolojide kendisiyle Allah'a yaklaşılacak şeyi, özel olarak da Allah'a yakınlık sağlamak, yani ibadet (kurbet) amacıyla belli vakitte, belirli cinsten hayvanları kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder." Kurban Bayramı'nı, "yakınlaşma" ve "paylaşım" vesilesi olarak okuyorum tam da bu sebeple. Mevla'mız yaşam boyunca kendisini de yaratıklarını da hatırlamamız için vesileler veriyor bize. Kurban Bayramı'nı, bu vesilelerden biri olarak yorumlamak ve olabildiğince kolektif bir bilince dönüştürmek gerekiyor.

Karanlığın hakikati örtmek için canla başla savaştığı, çekinmeden acımasızca kan döktüğü, şefkat ve merhamet gibi duyguların kıymetinin katbekat anlaşıldığı bu çağda, derin acılara ve hüzne rağmen bayram kutlamaya ve Müslüman olarak "bayram bilinci"ne dair okurlarımıza neler söylersiniz?

"Yine de bayramdan başka tesellimiz yok." diyor ya Üstat, sahiden öyle. Bayram, yaşadığımız çağa ve içindeki tüm kötülüklere dair bir teselli ve yeniden yeniden dirilme durağı. Evet, en çok bu. Buradan hareketle, ilk soruya verdiğim yanıtı sıçramak isterim. Herhangi bir "dış etken" in sahip olduğumuz güçlü hafızayı silemeyeceğini söylemiştim. Ancak bir şeyi eksik bıraktım: Bu güçlü kültürel zeminin kimin tarafından ve nasıl silinebileceğini... Bunu, kendi ellerimizle yine kendimiz yok edebiliriz ancak. Bizim unutulmuşumuz, belleğimizdekileri bir sonraki kuşağa aktaramayışımız o büyük geleneğin kırılmasına yol açar. İlk çıt sesi buradan gelir. Sonrası malum... Bu yüzden çocukların o duru zihinlerine kutlu mirası oynatmak, düşle, hikâyelerle, somutlaştırmayla, neşeli bayram hazırlıklarıyla yerleştirmenin yollarını aramalıyız. Bu bağın sekteye uğramadan gelecek kuşaklara aktarılması bugünün bayramlarını eskinin coşkusuyla yaşamayı da mümkün kılacaktır.

Sizi şiire ve yazmaya yönlendiren süreçten bahsedermisiniz?

Şiirle münasebetim babamın dolabında bulunan edebiyat dergileri vesilesiyle oldu. O zamanlar henüz hayat serüvenimin başlangıç yıllarıydı. Dünyayı kavrama, anlama, anlamlandırmaya çalışma zamanlarıydı. O karmaşa döneminde bana şiir; hayatı anlamlandırabileceğim en etkili ve en kıymetli yol olarak göründü. Kendimi tanıyabileceğim, dünyayı anlayabileceğim bir alan gibi geldi. Bir tür düşünce deneyi gerçekleştirebileceğim bir mecra, içerisinde keşiflere müsaade eden sonsuz bir atlas gibi geldi. 90'lı yılların ikinci yarısıydı; Cahit Zarifoğlu'nun, Sezai Karakoç'un şiirleri benim hayatımda o güne kadar duyduğum en taze, en güçlü, en tesirli sözlerdi. Hâlâ da öyle olduğunu düşünüyorum; onlar ki beni kitaplara, edebiyata ve şiire yöneltti. Bütün hayatımı neredeyse bunun üzerine kurdum.

Türk şiiri; anlamın, ihtimallerin ve zamanın tüm veçhelerini içinde barındıran güce sahiptir. Şiirin, Türkçe'nin sonsuz labirentinde bir hayat serüvenine davinini hissettim. Bunu şimdi yeni anlıyor, böyle ifade ediyorum. O zaman şiire duyduğum iştiahtır, heves, coşku ancak böyle bir hissiyatla gerçekleşebilir diye düşünüyorum.

Furkan Çalışkan için bayramlar neyi ifade eder?

Bayram benim için ontolojik bir sevinçtir. Müslüman olmanın, bu topraklara ait olmanın, bu dili konuşuyor olmanın bir ödülü, armağanı olarak düşünüyorum. Bir tür hayatı anlama vesilesi olduğunu söyleyebilirim. Bayramlar bizi içinde bulunduğumuz kültüre, medeniyete bağlayan görünmez kuvvetli bağlardır. Bayramların, anlatmakta ve tarif etmekte zorlandığımız, bizi her tür anlamsızlık boşluğuna savrulmaktan koruyan manaları vardır.

Allah'a yakınlık niyeti ile yapılan kurban ibadeti konusunda hissiyatınız nelerdir?

Kurban ibadetinin derin anlamını; dinî vecibelerimiz haricinde de Allah'la kurduğumuz münasebetin önemli bir frekansı olarak düşünürüm. Dünyayla, dünyaya ait olanla, dünyada kalacak olan nesnelerle kurduğumuz ilişkileri bir teraziye koymaktır kurban. Kalıcı olan, uhrevi olan, ebedî ve Allah'a ait olanla, dünyaya ait geçici olanı dengeleyebildiğimiz, görebildiğimiz ve bunu hissedebildiğimiz bir eylemin adıdır. Bütün bunları yaparken de müthiş bir toplumsallığın, dayanışmanın, ikramın, birlikteliğin tüm içtimai kurgusu içerisinde aidiyetin mutluluğunu yaşayabildiğimiz kulluk göstergemizdir. Kurbanı bizi en iyi tanımlayan, bütün hayatımızda hatırlanmaya değer,

hayatımızda önemli yer tutan bir ibadet olarak görüyorum.

Bayram coşkusu geleneksel Türk şiirine nasıl yansımıştır? Manevi duyguları içeren manzumlar diyebileceğimiz ilahiler modern insanın hayatında gereken ilgiyi görüyor mu?

Bayram coşkusu, Türk şiirinde ilahiler aracılığıyla kendine coşkuyla yer bulmuştur. İlahiler bir tür duygu taşıyıcısı olarak zannedilenden çok daha fazla yer kaplar.

Şiirimizin ilahi olanla kurduğu ilişki oldukça derindir. Toplumun her hüccesine sirayet etmiş bir noktadadır ilahiler. Yunus Emre şiirlerinden oluşan ve bestelenen ilahi formundaki eserler yüzyıllardır bu toplumun dilindedir. Sadece Türkiye'nin değil Türkiye dışındaki gönül coğrafyamızda; Bosna Hersek'te, Makedonya'da, Balkanlar'da da ilahiler dillerdedir. Çünkü Türkçe şiir dilimizin doğduğu pınar da ilahi kaynaklıdır. Bu nazım türünün modern edebiyatımızla bağı biraz zayıftır. Bugün modern şiirin bu meselelerde çekinik davrandığını söyleyebiliriz.

Vazgeçemediğiniz bir bayram alışkanlığınız var mı?

Alışkanlık bir rutindir. Alışkanlık dediğimiz şey bir yaşam biçiminin somutlaşmış, karar verilmiş bir refleksidir aslında. Bayram sabahları bayram namazına gitmek bambaşka bir duygudur. Ben bayram dediğimizde alışkanlıkların ya da yönelimlerin dışına çıkmamayı bir alışkanlık haline getirdim diyebilirim.

Ve son olarak sizden bir bayram mesajı alabilir miyiz?

Mazlumlar, muhacirler, yetimler ve garipler için sevince dönüşen bir bayram dilerim.

Furkan Çalışkan:

Kurban ibadetinin derin anlamını; dinî vecibelerimiz haricinde de Allah'la kurduğumuz münasebetin önemli bir frekansı olarak düşünürüm. Dünyayla, dünyaya ait olanla, dünyada kalacak olan nesnelerle kurduğumuz ilişkileri bir teraziye koymaktır kurban.

Söyleşi: Hasan YILDIRIM

KURBAN BAYRAMI: GÖNÜLLERİN YAKINLAŞMASI

Doç. Dr. Yüksel SALMAN

Bayramlar, İslam kardeşliğini canlı tutan, güçlendiren ve gelecek nesillere aktaran güçlü, manevi köprülerdir.

Bayram, bir “yakınlaşma” iklimidir. Yetimin tebessümünde saklı olan huzura dokunmak, Rabbimizin rızası için kucaklaşmanın sıcaklığıyla katı gönülleri yumuşatmaktır. Kırık bir kalbi onarmak, içten gelen duyguyla affetmek, ihmal edilen ve çalınmayan kapıyı çalmak ve “benlik”ten geçip “biz” şuuruna erebilmektir bayram.

Hiyerarşilerin ortadan kalktığı; zengin ile fakirin, yaşlı ile gencin, amir ile memurun ortak duyguda buluştuğu bayram, gerçek anlamda kardeşlik ve eşitlenme bilinci kazandıran bir eşik noktasıdır. Onda herkes günün neşesini ve manevi coşkusunu birlikte yaşar. Mutluluğu sadece kendi hanesinde yaşayan ve kendisini başkaları karşısında imtiyazlı gören kimse için bayram kısırdır, yavandır.

Bayramın sevincini bir başka yüreğe taşımak ise gerçek anlamda bayramı yaşamaktır.

Bayram paylaşmaktır. Paylaşmak, sadece maddi olanı bölüşmek değildir; dertleşmek, bir yetimin başını okşamak veya bir yaşlının yalnızlığına ortak olmaktır. Zengin, elindeki maddi imkanı bir

“minnet” olarak değil bir “emanet” olarak görüp paylaştığında; fakir de o paylaşımında kardeşliğin samimiyetini hissettiğinde toplumsal barış kendiliğinden tesis edilir. Eğer zengin, lüks sofrasında bayramı kutlarken yarı başındaki yoksul komşusunun hanesinde aş kaynamıyor ve bayramın coşkusu yerine yoksunluğun hüznü hüküm sürüyorsa orada bayramın ruhu “yetim” kalmış demektir.

Bayramın en büyük müjdesi vuslattır. Bu vuslat yalnızca fiziki bir kavuşma değil aynı zamanda kalpler arasındaki mesafeleri ortadan kaldırmaktır. Bu vuslat büyüklere, akraba ve komşulara, yetim ve öksüzlere, hasta ve düşkünlere, çocuklara ve gençlere ulaşmaktır. Küskünlüklerin sona ermediği, gönüllerin barışmadığı bir yerde bayramın neşesi eksiktir.

Anne ve babanın gönlünü almak, ellerini öpüp hayır dualarını istemek bayramın bereketini hayatın tümüne yaymaktır. Hakiki bayram; bizi büyüten, üzerimizde sonsuz emeği olan o “cennet vesilelerini” mahzun bırakmamaktır. Varlıkları rahmet, duaları âdeta zırh mesabesinde olan ebeveynlerimizin gölgesinde huzurlu ve bereketli zamanı paylaşmaktır bayram. Kuşkusuz anne ve babasının gönlünü hoş eden kişi, bayramın bereketini tüm hayatında bulacaktır.

Bayramlar, hastaların baş ucunda, yalnızların kalbinde, dertlilerin duasında anlam kazanır. Bir yaşlının elini tutmak, bir çocuğun yüzünü güldürmek, bir hastaya “yalnız değilsin” diyebilmektir bayram. Bir hastayı ziyaret etmek ve gönül almak, sağlık sorunları nedeniyle toplumsal hayattan kopmuş, yalnızlık içindeki kardeşlerimizin yanında olmak, onlara “seni unutmadık” mesajını vermek bayramın manevi iklimini zenginleştirir ve kişiyi manen Allah’a yakınlaştırır. Zira bir hastanın içten duası, en kıymetli bayram hediyesidir.

Bayramın en önemli bireysel ve toplumsal yansımalarının başında dargınlığın barışması ve affetmek gelir. Rahmet Peygamberi (s.a.s.), müminlerin üç günden fazla dargın kalmalarının uygun olmadığını beyan etmiştir. (Buhârî, “Edeb”, 57) Bu yüzden bayram vesilesiyle iki elin, kalpteki soğuklukları giderme kastıyla buluşması bayramın sosyal dokuyu onarıcı işleviyle yakından ilgilidir. Küskünlüklerin devam ettiği bir iklimde bayramın gerçek anlamından söz edilemez.

Çocukların gözlerindeki ışıltı, bayramın en gerçek ve canlı yansımasıdır. Bayram, onların yüreğinde sayılı birkaç gün değil ömür boyu izleri silinmeyecek güçlü bir hafızadır. Çünkü bayramda büyüklerin ellerini öpüp hayır dua ve hediyeler almak, bayram sabahının neşesini birlik-

te yaşamak ve unutulmayacak hatıralar biriktirmek vardır. Bayram, çocuklar açısından manevi, kültürel ve geleneksel açıdan izleri ve etkisi hayat boyu devam edecek âdeta bir “kimlik aşısı”dır. Neredeyse her bayramda dile getirilen “nerede o çocukluğumuzdaki bayramlar” yakınlığının sebebi bu olsa gerektir.

Bugünün dünyasında bayram, gençlerimiz için de mesaj niteliğindedir. Onlar için dijital yalnızlıktan çıkıp sanal ilişkilerin esiri olmaktan kurtulmaya ve sahi-ci bağlar kurmaya bir çağrıdır bayram. Yalnız kaldığımızda ve kendi dünyamıza kapandığımızda değil anne-babamız, kardeşlerimiz, akrabalarımız, komşularımız ve çevremizle birlikte olduğumuzda mutlu olacağımızı ve bizim kadar başkalarının da mutluluğu hak ettiğini ve değerli olduklarını, bir insanın hayatına dokunduğumuzda kendimizi daha çok huzurlu hissedeceğimizi hatırlatan günlerdir bayramlar. Bayramın “yakınlaşma” özü, özellikle genç nesilleri dijital ekranların soğukluğundan çıkarıp sahibi göz temasına, zaman ve mekânı birlikte paylaşmaya yönlendirir. Hz. İsmail’in teslimiyetini telkin eder. Her şeyi kontrol etme zorunluluğu altında ezilen gence, “elinden geleni yaptıktan sonra ilahi iradeye güvenmeyi” öğütler. Sürekli tüketerek mutlu olma kodlamasına karşı, paylaşmanın ve faydalı olmanın verdiği uzun soluklu manevi hazzı işaret eder.

Bayram, kuşaklar arası kopukluğa karşı gençlere kökleriyle bağlarını koruma çağrısı yaparken büyüklere de gençlerin fikirlerine yer açmayı ve onları yargılamadan kucaklamayı öğretir. Gençlerimizi, geleceğimizin göz aydınlığı olarak görebilme ve her koşulda onlara sahip çıkma, değer verme ve yalnız bırakmama fedakârlığını hatırlatır.

Bayramın gerçek anlamı “birlikte sevinme” yi başarabilmektir. İster affetmek, ister hasta ziyareti, ister yoksulla dayanışma, isterse başka bir haslet olsun, tüm eylemlerin ortak paydası Yüce Allah’ın rızası için bireysel hazların ötesine

geçerek kolektif bir mutluluk ve huzuru inşa etmektir.

Bayramlar, İslam kardeşliğini canlı tutan, güçlendiren ve gelecek nesillere aktaran güçlü, manevi köprülerdir. İslam kardeşliğinin yalnızca sözde değil hayatta somut olarak yaşandığı özel zamanlardır. Bugünler, bireyleri kendi dünyalarından çıkarıp ortak bir gönül ikliminde buluşturur. Müslümanların dertleriyle dertlendirir. Mazlum ve mağdur kardeşlerimizin acısı paylaşılır. Akan kan ve gözyaşları mümini derin hüzne boğar. Bu yönüyle bayram, ülke sınırlarını aşan, dünyanın neresinde olursa olsun

mü’minler topluluğu olarak sevinç ve hüznünde İslam kardeşliğini canlı tutan, güçlendiren ve gelecek nesillere aktaran küresel bir manevi köprüdür.

Bayram, takvimlerde işaretli bir tatil günü değil insanın kendi içinde başlayıp topluma doğru akan bir gönül huzurudur. Bayram, merhametin, affetmenin küslük ve dargınlığı, vermenin ve el uzatmanın mahrum bırakmayı yendiği, “ben”in “biz” olduğu ve hiç kimsenin kendini yalnız hissetmediği gündür. İşte bayram, ancak o zaman gerçek anlamda bayram olur.

Modern dünyanın ve olumsuz küresel etkileşimin değerlerimizi örseleyici ve yıpratıcı etkisine karşı bayramın özü ve birleştirici gücü, toplumsal dokuyu yeniden inşa edebilecek kadim bir rehber olarak durmaktadır.

Bayram, bayramınız olsun.

BAYRAM GELİR, ÇOCUKLARIN PAYINA NE(ŞE) DÜŞER

Canan OLPak KOÇ

Bayramlar seslerin kavuşması, kaynaşması demektir. Kimi zaman bir çocuğun kimi zaman bir ninenin kimi zaman da çalgıların yüreğe ahenkle ulaştırdıkları müziğin sesidir.

Toplumsal bilinç mi dersiniz, bireysel sorumluluk mu; yoksa daha şaşaalı kelimeler seçip referans metinlerin öncülüğünde ve zorunlu bir çağrıyla işi toparlamaya mı çalışırsınız, orası size kalmış. Dayanak varsın değişsin. Ama nihayetinde bayramların çocuk sevinci, çocuğun neşe ve safiyeti olduğu noktasında buluşacağız. Devamında da hepimize kolları sıvayıp dilleri çözüp frene basmadan yokuşa sürmek kalıyor. “Yokuş da nereden çıktı şimdi?” dememeli. Çünkü insanlık, dünyanın çocuklara emanet olduğunu çok uzun zamandır unuttu. Şu dünyada tek bir çocuğun bile payına gözyaşı düşüyorsa kayıp hafızaları aramamız, sandıkları açmamız, kitapları karıştırmamız gerekiyor. Gerisi lafûgüzaf. Günler, anılara doğru yol aldıkça anlam kazanır. Şairlerin anılarında zamanların hüznü kadar neşesiyle bağ kurabilmelerinin sebebi de samimiyetlerinden kaynaklanır. Şairin kalemi, hüznün kıyısında demir atmış zannedilse de neşe dalgaları onu da coşkuya davet eder.

Bayram topları atılırken Harbiye Nezaretine gitmek isteyen Orhan Veli, bunu annesine söylememeleri için kargalarla anlaşılmaya çalışır. La Fontaine’i bile şaşırtacak çocuk samimiyetinin gerisin-

de, anne korkusu değil bayramın verdiği hürriyet coşkusu yatar. Macun, simit ve horoz şekeriyle başlayan ikramlar, kayık salıncağının hızıyla bir coşku davetine dönüşür. Evet, öyledir: Çocuk demek sevinç demektir. Bayramsa sevinç zamanı...

Bayramlar çocuklar içindir. Mevsim ne olursa olsun gökyüzü gülümseyen bir çehreyle karşılar herkesi o günlerde. Zamanın mekânla birlikteliğinden doğan kuşatıcı sıcaklık en katı yürekleri bile yumuşatmak için çaba sarf edecektir. Artık iş merhametle okşanacak çocuk başlarının ve elleri öpülerek duası alınacak nur yüzlü büyüklerin zamanıdır.

Bayram sabahı güneş henüz uyanmamışken büyük küçük bütün evlerdeki insanlar erkenden uyanır. Şehrin tamamı sevinç çırpınıları içerisinde çocuklar gibi eğlenmektedir. Sonradan Mehmet Akif’in bayram sahnesinde duyulacak olan sesler, farklı şairlerde de yerini almıştır. Davul, bayram günü yaşanan tantananın varlığıdır. Çocuklar yeni elbiselerini giyerek davulun neşeyi artırdığı eğlenceli yollara dökülür. Edebiyat en çok da böylesi tanıklıklarıyla çağının ötesinde anlam kazanır.

Şiirle çıkılan bayram yolculuğunda elbette sadece günlük güneşlik zamanlar yoktur; düinden kalan sıkıntıların çözümü de bayramda aranır. Dargınları ba-

rıştırmak, yoksul çocukları sevindirmek, açlara sofraları açmak hep bir yardımlaşma duygusunun tezahürüdür.

Toplum hayatıyla içli dışlı olan, yalnız kendi çocuklarıyla değil yetim çocukların da sorumluluğunu taşıyan Mehmet Akif de bayramları anlatmış şairlerdendir. Akif’in “Bayram” adlı şiirinde söyledikleri, toplumsal hafızanın güçlü bir temsilcisidir âdeta.

Bayram şiirinde anlatılan bayram gününde ufuklar gülüş içindedir, dünya başka dünyadır. Zira bayram hoş ve şenlikli bir zamandır. O günlerde çocukların masum çehrelerinde ümit açıkça kendini gösterir. Yalnız çocuklarda değil her tarafa bir nur parlamaktadır ve bu nur her yeri dolaşmaktadır. Hayatın elemelerinin belini büktüğü insanlar, ışığın tesiriyle biraz nefes alabilmekte ve dertlerini unutabilmektedir. Günlük hayatın bugün de insanı yakalayan derdi, sıkıntısı o dönemlerin de meselesidir. Zaten Akif’e göre bayramlar savaşların, kavgaların, yaşam derdinin ümitsiz düşürdüğü insanlar için sorunların biraz dindiği anlardır. Baharın insana yeniden doğmuş hissi veren sabahlarında bile bulunamaz bu duygu. Her sinede sevinçli kalpler her kalpte şiddetli arzular âlemi gizlidir. Böylesi arzuların coştugu günlerdir bayramlar.

“Bayram” şiirinin ilk bölümünde o kutlu günlere genel bir bakış atan Mehmet Akif, diğer bölümde doğrudan kendisinin yaşadığı bir bayram gününe geçiş yapar; halk hayatına ve diline yakınlığını sahneye çıkararak bu şiirinde de okuruna bir sohbet havası tattırır ve hepimizi İstanbul sokaklarında kendisiyle beraber yürümeye davet eder. Mehmet Akif demek İstanbul sokaklarında uzun uzun yürümek, onun gözünden hayatı bir kez daha seyretmek demektir.

Mehmet Akif’in aktarımındaki bayramda ilk gün hava bozuksa da ikinci gün güneş yüzünü gizlemekten vazgeçer ve hava açılır. Şair, bütün gün evde oturmanın boş iş olacağını düşünür ve “Önce yavaş yavaş Fatih’e çıksam ve meydanda dünyayı seyretsem, sonra da dostlarımı ziyaret etsem iyi olur.” der kendi kendine. Aklına gezme isteği gelmiştir bir kez, yürümeleriyle meşhur Mehmet Akif’in evde kalmasının imkânı yoktur artık. Şair bize bayramı Fatih’te seyrettirir. O karmakarışık eğlenceler kendi çocukluğunun bayramlarından farklı olduğu için, akla hayale sığmaz, şeklinde tarif edilir. Kucakta gezdirilen çocuklardan tutun dedelerimiz zamanından kalma insanlara dek herkes bu meydandadır. Adım başı -darbuka, def, zilli şakşaklar olan- salıncaklar kurulmuştur; zilli şakşakın sesi yılları aşır kulağımızı doldurur. Şairin burada bahsettiği şakşak, şimşir ağacından uçları delinip deliklerle birbirine bağlanan zilli maşadır. Çocuklar müziğin ardı sıra keyifle dolaşır durur.

Bayramlar seslerin kavuşması, kaynaşması demektir. Kimi zaman bir çocuğun kimi zaman bir ninenin kimi zaman da çalgıların yüreğe ahenkle ulaştırdıkları müziğin sesidir ki ses deyince akla İbni Sina’nın gelmesi elzemdir. İbni Sina’ya göre ses, varlığımız için zaruridir. Hayatın olduğu yerde ses mutlaka vardır. Belirli bir düzen içerisinde çıkarılan seslerin insan ruhunu nasıl etkilediği de aşîkârdır. Sanatı çoğaltan bu etki, iletişimi de kolaylaştırır. Yine İbni Sina’ya göre, ses tonu değişiklikleri insanın ruh hâllerini belirtir. Türk İslam tabiplerinin tedavi yöntemi olarak ilacın yanında sesi de kullanmaları bundandır. Bayramın da kendine özgü sesi vardır.

Sokak diline meraklı Akif’in mısralarında bir başka çeşit ses daha duyulur: “Caponya’dan gelen, insan suratlı bir canavar!” Çadırlar yol boyu devam eder. Her çadırın önünde insanları kendi eğlencelerine davet eden, bağırmaktan sesi kısılmış ayaklı ilanlar beklerler: “Frenk icadı teraziler gelmiştir.” Muhallebiciler, macun satanlar, simitçiler iştah kabartıcı nidalara savurarak dolaşır.

Bir baştan bir başa düldüller, hacıyatmazlar, atlıkarıncalar, tahturevanlar kurulur çocuklar için. Develer öbek öbek kömür çekmektedir. Develer, “Bugünün verdiği huzuru acaba onlar da mı hissetti ki gönül rahatlığı ile geviş getirmekte-ler?” diye düşündürür insana.

Anlaşıldığı üzere en şenlikli taraf çocukların olduğu taraftır. Sonuçta bayram daha ziyade onlar için değil midir? Güzelce süslenip analarının nazlı ellerinden tutarak gelirler şenliğe.

Acaba öyle mi olur her zaman? Bütün hareket sevinç ve şenlikten mi ibaretti? Bunun aksi bir sahne yaşanmış olsa bu durum, şiirlerinde didaktik bir yön de saklayan Mehmet Akif’in gözünden kaçmazdı. Nitekim öyle de olur. Şair son mısralarda, ağlayan bir kıza kulak verir. Ninesinin dediğine göre evladının sorumluluğundaki bu küçük yetim kız, salıncığa binmek için gözyaşı dökmektedir. Torununu salıncığa bindirecek kadar bile parası olmayan yaşlı kadın, görevliye yetim hakkını hatırlatır ve böyle çocuklara yardım edenin ömrünün uzun olacağını söyler. İnsaniyetli adam, kızı, ağlamayan kızların şenliğine katar. Şair de onca güzel manzara betimlemesinden sonra okura bir mesaj vermiş olur: Bayram yalnız bizim değil aslında çocukların bayramıdır ve onun heyecanına herkes eşlik etmelidir. Çünkü;

Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır;

Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır!

Prof. Dr. Ömer TÜRKER:

Bayram bir yandan bütün Müslümanları içine alacak bir içtimai heyecan oluştururken diğer yandan da cemaat ve cemiyetin her bir ferдинin şahsi hüviyetinin açıkça tasdik ve tebrik edildiği bir ruhani vasattır.

Söyleşi: Rüya TÜRKBEY TEMEL

Maddi ve manevi her türlü yakınlık, kurbiyet ile tanımlanan kurbanın sizin anlam dünyanıza düşen karşılığı ne olurdu? Her birimizin gönül dünyasında farklı manaları olan bayram günlerine dair unutamadığınız bir hatıranız var mı?

Kurban, dinde esas itibarıyla Allah'a yaklaşma maksadıyla kan akıtmayı ifade eder. Aslında bütün ibadetler Allah'a yaklaşmak gayesiyle yapılır fakat diğer ibadetlerin değil de kurbanın özel olarak yakınlıkla adlandırılmış olması, müminin Allah'a adanmışlığının, bir canlılığın ortaklığıyla gerçekleşmesi olmalıdır. Diğer ibadetlerden farklı olarak kurban, insan dışında bir canlılığın katılımıyla gerçekleşir. Kurbanda fiilen kesilen hayvan, Allah'a takdim edilir ve hayvanın başka bir nesneyle ikamesi mümkün değildir. Bu yönüyle kurban, kulun Allah'a teslimiyetinin ancak boğazlanan hayvanın eti ve kanı nezdinde arz edildiği bir ibadettir.

Kurban Bayramı'yla ilgili çocukluğumdan kalan tatlı anılarım var.

Rahmetli babamın namaz sonrasında kurban ibadetini sükûnet içinde ama bir an önce ifa etme çabası, kurbanlar kesildikten ve ilk kavurmalar piştikten sonra iki gün boyunca devam eden yoğun misafir ağırlama telaşı gönlümde tatlı hatıralar bırakmış. Ama aklımda kalan asıl anım, hatırlayabildiğim ilk Kurban Bayramı namazındaki teşrik tekbirlerinin musikisinin bende bıraktığı tesirdi. Tekbirler beni o kadar etkilemişti ki günlerce kendi başıma kaldığım her durumda yüksek sesle tekbir getirdiğimi hatırlıyorum.

Kurban kesmek Müslümanların namaz, oruç gibi ibadetlerinden farklı olarak sosyal yönü olan bir ibadet. Toplumsal yardımlaşma ve dayanışmada yüzyıllardır önemli rol oynuyor. Peki, kurban ibadetinin insan üzerindeki etkisi nedir?

Kuşkusuz kurban ibadetinin pek çok etkisinden bahsedilebilir. Nitekim bu konuyla ilgili muhtelif çalışmalar da bulunuyor. Fakat bir ibadetin öncelikli etkisi maddi değil manevidir. Yani kurbanın kulun ma-

neviyatında nasıl bir etkisi olduğuna bakmamız gerekir. Kanaatimce kurban ibadetinin en dikkate değer yönü, benliğini Hakk'a iade etme ve kendi varlığından vazgeçme anlamının bir hayvanın Allah'a sunulmasında temsil ediliyor olmasıdır. Benliği Hakk'a iade, dinde kuldaki beklenen teslimiyetin nihai hakiki anlamıdır. Bu, kimi zaman bizzat kulun eylemi olan düşünce ve fiillerin Allah'a takdimiyle olur. Şehadet mertebesine erme durumunda olduğu gibi kimi zaman kişinin doğrudan canını feda etmesiyle olur. Kimi zaman bir hayvanın canının Allah'a hediye edilmesiyle olur. Ama bunlardan maksat, bir ayette belirtildiği üzere, söz konusu eylemin, etin ve kanın Allah'a ulaşması değildir. Maksat, insanın takvasının Allah'a ulaşmasıdır. Yani kurban ibadeti şayet bu şuurla yapılabilirse kulun Allah'a takdim ettiği şey, takvası olur. Bu bağlamda kurban ibadetinin kişi üzerinde oluşturmaya beklenen etki, birtakım psikolojik güdülerin tatmini değil Allah'a teslimiyet idraki ve duygusunun oluşmasıdır.

Her yıl milyonlarca Müslüman hac ibadetini yerine getirmek için Mekke'de bir araya geliyor. Mekâna bağlı bir ibadetin Müslüman dünyası için nasıl bir etkisi vardır? Haccın toplumsal faydaları nelerdir?

Hac ibadetinin üç önemli toplumsal faydasından söz edilebilir: Birincisi, İslam'ın bütün insanlığa hitap ettiğinin derinlemesine kavranmasıdır. İslam bir ırkın, milletin, kabilenin yahut coğrafyanın değil bütün insanlığın dinidir ve insanlığın tamamı için bir kurtuluş vesilesidir. Hacca giden kişi her renkten, ırktan ve bölgeden insanla bir araya gelir ve onca farklı insanın ilahi bir maksatta buluşmasının mümkün ve vaki olduğunu temaşa eder. İkinci fayda ise İslam dünyasının farklı kesimlerinden âlim, aydın ve düşünürlerin bir araya gelip fikir teatisinde bulunma imkânıdır. Doğrusu, klasik dönemde hac ibadetinin bilhassa bu yönü çok baskındı. Hac, âlimlerin buluştuğu bir mevsimdi. Son asırda bu yönü biraz zayıfladı ama yine de hâlâ böyle bir imkâna açık

olduğunu belirtmek gerekir. Üçüncüsü ise farklı mezhep ve meşrep-
lere mensup insanların bir arada
ibadet etmesini temaşa etmenin ka-
zandırdığı geniş görüştür. Belli coğ-
rafyalarda genellikle bir mezhep
bilindiğinden İslam adına halkın
bildiği şey, herkesin kendi coğraf-
yasındaki uygulamadır. Hac, meşru
farklılıkların bilinmesini sağlayarak
Müslümanın müsamaha sınırlarını
esnetir yahut genişletir.

**İslam dinindeki ibadet ve
cemaat birlikteliği Müslü-
manlara hayatın nefsanî
taleplerine karşı direnme
noktasında yalnız olmadık-
ları bilincini açılar. Bayram
sevinci de hep bir-
likte yaşanır. Yüce dinimizin
bize bahşettiği bu lüt-
fu bireyselliğin yoğunlaştığı
günümüzde nasıl yorumla-
malıyız?**

Bayramlar bir nevi düğünler gi-
bidir, tek başına yaşanmaz.
Hatta düğün ve törenlerden
farklı bir tarafı vardır bay-
ramların. Bayram; bir ailenin, ce-
maatin veya cemiyetin değil bütün
Müslümanların bayramı olduğun-
dan aynı gün bütün dünya Müslü-
manları bir ibadet sevincine ortak
olurlar. Genel bir durum olarak
böyle olsa da bu ortak sevinç bütün
Müslümanlarla bir araya gelmek
suretiyle yaşanamaz. Bu sebep-
le İslam cemaate katılmayı halka
halka genişleyen daireler şeklinde
inşa etmiştir. Bayram sevincinin
birlikte yaşanacağı ilk yer, yakın
akrabaları da içerecek şekilde ai-
ledir. Ailede oluşmayan birlik aile
dışında kurulsu bile ya sahte ya da
fazlasıyla eksik bir birlik olur. Aile-
den mahalleye, mahalleden uzak
akrabalara intikal eden bu süreç
kişinin dostlarına, iş arkadaşlarına,
uzaktan tanıdıklara doğru geniş-
leyen bir daireye dönüşür. Geniş-
lemenin derecesi genellikle kişinin
konum ve ilişkilerine bağlı olarak
değişir. Ama bütün bu süreci an-
lamalı kılan şey, kişinin ailesi, akra-
baları ve dostlarıyla Müslümanların

ortak sevincine iştirak etmesidir.
Bu iştirak sürecinin genellikle göz-
den kaçan bir hususiyeti vardır.
Bayramlar hiç kimsenin önemsiz
görülmediği ve herkesin bir şahıs
olarak dikkate alınıp tebrik edildiği
bir vasat oluşturur. Yani bulunduğum-
muz veya ulaşabildiğimiz çevrede
bütün fertlerin bayramları hususen
tebrik edilir, özel olarak her bir fer-
din hâli hatırı sorulur. Bu, Allah'ın
her bir ferdi özel olarak muhatap
almasının dinde görünür hâle
geldiği ve bütün inananları
kuşattığı nadir anlardan
biridir. Dolayısıyla bay-
ram bir yandan bütün
Müslümanları içine ala-
cak bir içtimai heyecan
oluştururken diğer yandan
da cemaat ve cemiyetin her
bir ferdinin şahsi hüviyetinin
açıkça tasdik ve tebrik edildiği bir
ruhani vasattır. İslam'ın birey ve
cemaat ilişkisi hakkındaki tavsiye
ve emirlerini kavramak için dikka-
te değer bir hareket noktası olarak
görülebilir bu vasat.

**Bayramlarda İslam kar-
deşliğini nasıl tesis edebili-
riz? Gazze'de devam eden
işgal ve yaşanan dramın
gölgesinde idrak ettiğimiz
bu bayramda sadırlara şifa
olacak neler yapmalıyız?**

Açıkçası bu konuda Türkiye Müs-
lümanları hakikaten çok duyarlı
ve neredeyse herkes elinden gele-
ni yapıyor. Zaten yapabileceğimiz
şeyler; maddi yardımda bulunmak
ve kamuoyu oluşturmak. Türkiye
hem devlet hem de millet olarak
Gazze konusunda çok büyük gay-
ret sarf ediyor. Her fırsatta ve her
platformda bu meseleyi gündeme
taşıyor ve mazlumların sesi olma-
ya devam ediyor. Bu hizmetlerde
öncülük edenlerden, şu veya bu
ölçüde katkı sağlayanlardan Allah
razı olsun. Gerek Gazze gerekse
dünyanın başka yerlerindeki maz-
lumlara elimizden gelen yardım,
destek ve dualara devam etmeliyiz.
Bizim için bayramın bir yönü, Al-
lah'a teslimiyetin sevinciyle bu faa-
liyetleri yapabilmektir.

AH TESLİMİYET!..

Prof. Dr. Mehmet Emin AY

Günahlarının affedilerek Allah'ın rızasına nail olması, kulun kurban ibadeti sayesinde dünya ve ahirette en büyük kazancı olacaktır.

Bu iki kelimelik cümleyi, duvara asılı bir levhada, nefis bir sülüs hattıyla görmüştüm ilkin... Ne de güzel söylemişti söyleyen ve ne güzel bir istifle yazmıştı yazan!..

Yeni bir zilhicce ayını idrak ettik bu günlerde. İçinde hac ve kurban gibi sembol ibadetleri barındıran bu ay aynı zamanda Âl-i İbrahim'in o muhteşem teslimiyet destanını bize yeniden yâd ettiren aydır...

Daha başka özellikleriyle de tarif edilebilecek bu günlerin belki en manidar tarifi, “teslimiyet mevsimi” olsa gerek.... Evet, hac ve kurban ibadetleri, serapa teslimiyet kokar, teslimiyet yansıtır, teslimiyet verir ve teslimiyete dair çok şeyler söyler bizlere ... Hikmetinden sual olunmaz ya! Herhâlde ibadetleri gereğince anlayabilmek, künhüne vâkıf olmak ve yaşanan hayata yansıtmak da yine teslimiyeti anlamaktan geçer... Teslimiyeti anlayabilmenin yollarından biri de onu yaşayanların hatıralarını yâd etmektir. Nitekim Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de bize aktardığı peygamber kıssalarıyla da bu yola başvurmamızı ister bizden...

Hz. İbrahim: Teslimiyet Zirvesi...

Peygamberlerin Atası (Ebu'l-Enbiya) olarak bilinen Hz. İbrahim'in son derece manidar bir hayat hikâyesi vardır. Önce canıyla sınanmış (Enbiya, 21/69), sonra mal-mülkten mahrum bir şekilde yurdundan çıkarılma tehdidine (Meryem, 19/46); “*Madem öyle ben de Rabbime; O'nun bana lütfedeceği yere giderim*” (Ankebût, 29/26; Saffât, 37/99) cevabını vermiş ve hicret ederek gelip Filistin'e yerleşmişti... (Ömer Faruk Harman, “İbrahim”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, 21/269) Uzun yıllar geçmesine rağmen çocuk sa-

hibi olamamıştı Hz. İbrahim... Ancak Rabbinden, kendisine “iyi huylu bir evlat” vermesi için niyazda bulunmaya devam etmekteydi (Saffât, 37/100). Sonunda Allah Teala, ona yaşlılık döneminde hem de tam seksen altı yaşındayken İsmail adında bir evlat nasip etmişti. (Harman, “İsmail”, DİA, 23/76) Kur'an-ı Kerim'den Hz. İbrahim'in, bebeklik çağındaki oğlu İsmail ile annesi Hacer'i, Allah'ın emri üzere Mekke'ye getirip yerleştirdiğini öğreniriz. (İbrahim, 14/37) Zaman zaman gelip onları ziyaret etmektedir Hz. İbrahim...(Harman, “İsmail”, DİA, 23/78)

Cananıyla Sınanan Baba...

Günler ayları, aylar yılları kovalamış ve İsmail tatlı bir oğlan çocuğu olmuştu. Babasının yanında beraberce iş görecekti, koşturacak çağa geldiğinde yıllardır evlat hasreti çeken babası için İsmail, en tatlı zamanlarındaydı artık...

Şimdi, kendinizi Hz. İbrahim'in yerine koyun ve şöyle bir düşünün... Sizin de evlat hasretiyle yandığınız uzun bir zaman dilimi geçse ve sonunda bir evladınız dünyaya gelse... Bir kızınız ya da oğlunuz olsa... Doğduğu günden beri gönlünüzde apayrı bir yeri olan bu yavrunuz büyüye, serpilse ve tatlı bir yumurcak olurse... Size baktığında gözlerinin içi gülse, pembe dudaklarına süt beyaz dişlerinden tebessümler dökülse... “Babacığım” diye seslense size, ipek yumuşaklığındaki o tatlı sesiyle... Bir iş yapacak olsanız, hemen yanı başınızda bitiverse... Size yardım etmeye kalkışsa, sizi mutlu etmeye çalışsa... Günleriniz böyle bir mutluluk halesi içinde geçip giderken bir gece rüyanızda şöyle bir ses duysanız: “*Allah, çok sevdiğin evladımı, feda etmeni istiyor senden!..*”

Sizi ürperten ve hatta korkutan bu rüya-

dan uyanır uyanmaz, kendinize gelmekte zorlanır ve “hayırdır inşallah” deyip toparlanmaya çalışırsınız, ama asla böyle bir rüyayı üzerinize almak istemezsiniz, değil mi? Peki, sonraki gecelerde aynı rüyayı ikinci ve üçüncü kez görseniz ne yaparsınız?

İşte sizin, rüyada dahi yaşamamız uzak bir ihtimal olan bu durumu, bütün hakikatiyle yaşamıştı Hz. İbrahim... O da ilkinde bunu üstüne almak istememiş; ama ikinci ve üçüncü geceler aynı rüyayı tekrar tekrar görünce, meselenin ciddiyetini anlamıştı. Önce tatlı canıyla sınanan Hz. İbrahim, şimdi canından tatlı ciğerpareleriyle birlikte daha büyük bir sınavla karşı karşıya kalmıştı... Nasıl davranmalı, ne yapmalı ve nasıl söylemeliydi bunu biricik evladına? Teslimiyetin zirvesindeki baba Hz. İbrahim, oğul İsmail'e şöyle sormuştu; adeta ondan destek almak istercesine...

“Yavrucuğum! Rüyamda kendimi, sanki seni boğazlıyorken görüyorum. Bir düşün bakalım, ne dersin bu işe?..”

Çocukluk çağından henüz çıkmış Hz. İsmail, hemen hadisenin ne anlama geldiğini kavramış ve o da kendisini teslimiyetin zirvesine taşıyan şu sözlerle karşılık vermişti babasına: “*Babacığım! Sana emredilen neyse onu yerine getir. İnşallah sen beni sabreden biri olarak bulacaksın.*” (Saffât, 37/102) Evet, verdiği sözde durdu Hz. İsmail... Asla aksini düşünmedi ve asırlar sonra Allah Teala'nın kendisini Kur'an-ı Kerim'de, “*söziinde duran, sabreden ve salih bir peygamber*” olarak anacağı (Meryem, 19/54; Enbiya, 21/85-86) güzel bir hatıranın kahramanı oldu.

Yüce Rabbimiz, hadisenin devamını Saffât suresinin 103-113. ayetlerinde şöyle anlatıyor bizlere: “*Sonunda her iki-*

si de Allah'ın emrine teslimiyet gösterdiler. İbrahim, oğlunu yüzüstü yatırınca biz kendisine şöyle seslendik: “Ey İbrahim! Gerçekten sen, gördüğün rüyanın gereğini yerine getirdin”. İşte biz, iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Şüphesiz bu apaçık bir imtihandı. Biz ona, İsmail'e bedel olarak büyük bir kurbanlık gönderdik ve sonradan gelenler arasında İbrahim'in güzel bir hatırayla anılmasını sağladık. Selâm olsun İbrahim'e...”

Ayetlerden edindiğimiz bilgilerle şu sonuca ulaşmak mümkündür: Teslimiyet mefhumunun en güzel örneği baba-oğul bu iki peygamberin, sonraki ümmetlere hatırası olan kurban ibadetini yerine getiren müminin, maddi fedakârlıkta bulunarak yaptığı bu ibadet, önce onun gönlüne sürur, hanesine huzur vesilesi olacak; sonrasında rızıkına bolluk ve bereket olarak yansıyacaktır. Günahlarının affedilerek Allah'ın rızasına nail olması, kulun bu ibadeti sayesinde dünya ve ahirette en büyük kazancı olacaktır.

Bu teslimiyet destanının detaylarını Abdullah b. Abbas (r.a.) şöyle anlatıyor:

“Cebraîl, beraberinde büyük bir koçla hızla semadan yeryüzüne inerken: “Allahuekber, Allahuekber...” diye seslendi. Hz. İbrahim, başını kaldırıp bir koçla birlikte gelen Cebraîl'i görünce sevinçle şöyle dedi: “Lâ ilâhe illallâhü Val-lâhü Ekber...” Semada başlayıp yerde biten bu eşsiz zikri, büyük bir teslimiyetle canını feda etmeye hazır olan Hz. İsmail tamamladı: “Allahuekber ve lillâhîl hamd...” (el-Mavsîlî, el-İhtiyar, I, 87)

Mümin de kurban ibadetini yerine getirirken asırlar önce yaşanan bu hadiseyi düşünmelidir.

Bayram, onu yaşayan her insanda farklı hisler barındırır. İbrahim Sadri'nin bayram sabahında hangi hisler daha yoğun yaşanır?

Evet, elbette bayram her şeye rağmen mutluluğun, heyecanın, hepsinden önemlisi çocukluğumuzun gelip kapımızı tıkladığı müstesna günler. Hele ki benim gibi hayatını İstanbul'da yaşamış biri için rengârenk bir hatıralar yığınıdır bayram günleri.

Hadi şöyle toparlayayım:

Vapurların, martının, gevrek simidinin, balık ekmeğinin, Kızkulesi'nin, Tahtakale esnafının, Şazeli tekkesinin, düğün salonlarının, Bağcılar meydanının, her akşam camlarında yangın çıkan Üsküdar'ın, Nazmi abinin ve un kurabiyesinin hepimize selam gönderdiği günler.

Öyleyse bu benzersiz günleri layık olduğu şekliyle yaşamaya çalışmak en iyisi galiba...

“Bayramlarda mutlaka...” şeklinde bir alışkanlığınız var mı? Bu alışkanlığınız yıllar içinde sizi nasıl değiştirdi?

Elbette var. Uzun yıllardır bayram sabahları önce kabristanda başlıyor. Ellerini öpmem gerekenler orada çünkü. Annem, babam, ağabeyim.

Sonrasında da tabii el öpmeye gelen çocuklarıma (artık saçlarına ak düşmeye başladıysa da) mutlaka bayram harçlığı vermek... Bu aile geleneğini devam ettirmek... Bununla da beraber imkânlar neye el verdiyse güzel bir bayram kahvaltısı, ailece tabii.

Yaş ilerledikçe bayram “beklemek” tarafına evriliyor artık. Yani el öpmenin, lokumun, şekerin, kabristanlarda iki damla gözyaşı ile dua etmenin, yetimin başını okşamanın, ütülü gömleğin, yeni bir elbisenin, gelirler mi diye yol gözlemenin, cevizli baklavanın, bayramın mübarek olsun'la birlikte başlayan bir umut selinin içimizi kaplaması..

Alışkanlık böyle bir şey galiba.

İbrahim Sadri bayramlarda en çok neyi sever?

Ev yapımı cevizli baklavayı! Çünkü o beni çocukluğuma götürüyor. Anacığının davul fırında pişirdiği kalın hamurlu, bol cevizli o güzelim ev baklavasının kokusu ile hatıralara uğramanın kapısında duruyoruz yani.

Bir de Sultanhamam semtini severim. Çocukken bayram arifelerinin festival günlerini ailece oralarda yaşırdık çünkü.

Orlonun ve trikotajın başkenti Sultanhamam'da, bayram arifesi bir festival yeri olurdu. Kısım hâlâ da öyledir aslında.

Sultanhamam aynı zamanda İstanbul'u da İstanbul kılan semtlerin başında gelir... Dar gelirli, gelirsiz, memur, geçici işçiler ve aileleri bayram arifelerinde Sultanhamam yokuşunda bir sel gibi akarlar... Büyük umutlar oradadır. Suni deri bir çift ayakkabının, emprime bir etekliğin, naylon pamuklu karışımı ucuz bir beyaz gömleğin kadr ü kıymetini bilen insanlar oradadır.

Oğluna, kızına üç otuz paraya bir pabuç alabildiği zaman bir babanın gözlerindeki saadeti görebileceğiniz yerlerin başında gelir Sultanhamam...

Bayram arifelerinde garibanlığın, mazlumluğun şehirli göyneği içinde resmi geçidi ordadır...

Martılarla birlikte vapurda simit-çayı icat etmiş güzel insanlar şürekası resmi geçidi ordadır.

Ama tabii öncelik cevizli ev baklavasında...

Bayram, içinizdeki çocuğa ne söylersiniz? Ya da siz kendi çocukluğunuzun bayramına ne söylemek isterdiniz?

İyi ki geldin, derdim. Gözlerimiz yolda seni bekliyoruz, derdim.

Sen gelince her şey daha güzelleşiyor ve masumiyetin lezzeti bir daha hatırlanıyor, derdim.

Bayrama dair zihninizde yer eden bir eseri (şiir, hikâye, beste, ilahî...) bizimle paylaşmak ister misiniz?

Çok güzel bayram şiirleri var edebiyat müktesebatımızda. Hem Cumhuriyet Dönemi'nde hem daha öncesinde hafızalarımızda ve anılarımızda yer etmiş güzel eserler bunlar. Mesela Yahya Kemal'in “Süleymaniye'de Bayram Sabahı” gibi klasik olmuş bir şiirden söz edebiliriz. Cahit Sıtkı Tarancı'nın hüznünlü “Bayram Yemeği” şiiri...

Yine merhum Abdurrahim Karakoç ağabeyin o müthiş “Bayramlar Bayram Ola” şiirleri...

Daha nice güzel bayram şiiri var böyle. Hepsinin yeri ayrıdır bende.

Son olarak sizden bir bayram mesajı almak isteriz...

Bayram kıymetlidir. Dünyanın zor zamanlarına denk gelmiş olduğumuz bu çağda kalbimiz kırık, canımız sıkın, çok da keyfimiz yok evet. Başta Gazze olmak üzere mazlumların yüzünün gülmesi için dua etme günlerindeyiz değil mi?

Yine de bayram mübarektir.

Bayramınız, bayramımız mübarek olsun...

İbrahim SADRI:

Ev yapımı cevizli baklava beni çocukluğuma götürüyor. Anacığının davul fırında pişirdiği kalın hamurlu, bol cevizli o güzelim ev baklavasının kokusu ile hatıralara uğramanın kapısında duruyoruz yani.

Söyleşi: M. Kâmil YAYKAN

KURBAN BAYRAMI'NDA SAĞLIKLI SOFRALAR

Prof. Dr. Fatih GÜLTEKİN

Bayram sofralarında amaç hem geleneği yaşatmak hem de sağlığı koruyarak dengeyi sağlayabilmektir.

Hiç şüphesiz beslenme, hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. Her gün tekrar eden, yaşamın doğal ritmi içinde yer alan bir ihtiyaçtır. Bunun yanında bayramlar ise ailemizle, akrabalarımızla ve dostlarımızla bir araya geldiğimiz, paylaşımın ve birlikteliğin en güzel şekilde yaşandığı özel zamanlardır. Kültürümüz gereği ikram etmeyi, birlikte yemeyi ve yedirmeyi severiz; sevgimizi çoğu zaman sofralar aracılığıyla ifade ederiz.

Tüm bunlar son derece kıymetli ve korunması gereken geleneklerdir. Ancak her konuda olduğu gibi burada da ölçüyü korumak önem arz etmektedir. Yılda birkaç kez yaşanan bu özel günlerde elbette kendimizi aşırı kısıtlamak doğru değildir. Bununla birlikte özellikle diyabet, kalp-damar hastalıkları gibi kronik rahatsızlıkları olan bireylerin ve ileri yaştaki kişilerin daha dikkatli olması gerekmektedir.

Kurban Bayramı'nı hem keyifle hem de sağlığımızı koruyarak geçirebilmek için nasıl beslenmemiz gerektiğini, temel başlıklar hâlinde ele alalım.

Eti Bir Gün Dinlendirin

Kurban Bayramı'nda sık yapılan hatalardan biri, kesimden hemen sonra etin tüketilmesidir. Oysa yeni kesilmiş et, biyokimyasal olarak henüz olgunlaşmamış durumdadır. Kesim sonrası kas dokusunda "rigor mortis" adı verilen sertleşme süreci başlar ve bu dönemde et hem sert olur hem de sindirimi daha zordur. Bu nedenle etin hemen pişirilmesi, lezzet ve sindirilebilirlik açısından istenen sonucu vermez.

Etin dinlendirilmesi, bu sürecin tamamlanmasını sağlar. Etin buzdolabı koşullarında, en az 12-24 saat bekletilmesi önerilir. Bu süre içinde kas lifleri gevşer, et daha yumuşak hâle gelir ve pişirildiğinde hem daha lezzetli hem de daha kolay sindirilebilir. Sağlık açısından bakıldığında dinlendirme önemli bir avantaj sunar. Yeni kesilen etin hemen tüketilmesi sindirim sistemini zorlayabilir, özellikle mide hassasiyeti olan kişilerde şişkinlik

ve hazımsızlık gibi şikâyetlere yol açabilir. Dinlendirilmiş et ise hem midneyi daha az yorar hem de daha dengeli bir beslenme sağlar.

Eti Haşlayarak Pişirin, Sağlığınızı Koruyun

Kurban Bayramı'nda sağlıklı beslenmenin önemli bir noktası da etin nasıl pişirildiğidir. Çünkü etin pişirilmesi yöntemi sağlık üzerinde doğrudan etkilidir. Aynı et, doğru yöntemle hazırlandığında besleyici ve faydalı bir öğün sunarken yanlış pişirme teknikleriyle sağlığa zararlı bileşiklerin oluşmasına neden olabilir.

En önemli noktalardan biri, yüksek ısıda ve uzun süreli pişirmeden kaçınmaktır. Mangalda ya da tavada etin yanması, kömürleşmesi veya dış yüzeyinin aşırı derecede kızarması, kanserojen bazı kimyasal bileşiklerin oluşmasına yol açar. Bu maddeler uzun vadede sağlık açısından risk oluşturabilecek özelliklere sahiptir.

Sağlıklı pişirme yöntemleri arasında haşlama, fırında pişirme ve ızgara öne çıkar. Izgara yapılacaksa ateşin çok yakınında değil daha kontrollü bir mesafede pişirme tercih edilmelidir. Etin dış yüzeyini hızla yakmak yerine orta ısıda yavaş yavaş pişirmek hem besin değerini korur hem de daha lezzetli bir sonuç verir. Ayrıca kızartma yönteminden mümkün olduğunca kaçınılmalı, ekstra yağ eklenmeden etin kendi yağıyla pişirilmesi tercih edilmelidir. Sağlığa en faydalısı haşlama yöntemidir.

Eti Ölçülü Tüketin

Yılda bir kez, birkaç gün boyunca et tüketiminin artması, sağlıklı bireyler için

genellikle kalıcı bir sağlık sorunu oluşturmaz. Bu açıdan bakıldığında bazen yapılan uyarıların abartılı olduğu düşünülebilir. Ancak bayramda ortaya çıkan asıl sorun, kısa sürede aşırıya kaçılmasıdır. Normalde haftaya yayılması gereken et tüketimi birkaç gün içinde yoğun şekilde gerçekleşir. Buna bir de yağlı etler, kavurma, tatlı ve hamur işi eklenince, sindirim sistemi ciddi bir yükü karşılamaya kalır.

Bu durum en sık olarak hazımsızlık, şişkinlik, kabızlık ve reflü gibi şikâyetlerle kendini gösterir. Özellikle diyabet, hipertansiyon veya kalp hastalığı olan bireylerde kısa süreli aşırı tüketim daha belirgin sorunlara yol açabilir. Bayramda et tüketimi artabilir, ancak günlük porsiyonun yaklaşık 150 gram civarında tutulması ve tüketimin günlere yayılması daha sağlıklı bir tutumdur.

Etin Yanında Limonlu Salata Tüketin

Bir diğer önemli konu ise etin yanında tüketilen besinlerdir. Sadece etten oluşan bir öğün yerine, eti sebzeler, salatalar ve lif açısından zengin gıdalarla birlikte tüketmek sindirimi kolaylaştırır ve daha dengeli bir beslenme sağlar. Özellikle C vitamini içeren sebzeler, etten alınan demirin emilimini artırarak besin değerini daha verimli hâle getirir.

Kurban Bayramı'nda sofraların en dikkat çeken ürünlerinden biri de ciğerdir. Ciğer; yüksek miktarda B12 vitamini, demir ve birçok mikro besin ögesi içeren oldukça değerli bir gıdadır. Ancak burada önemli bir nokta vardır. Ciğer, aynı zamanda vücudun depo organıdır ve bu özelliği nedeniyle bazı maddeleri yüksek miktarda biriktirebilir.

Karaciğer, başta A vitamini (retinol) olmak üzere birçok bileşiği depolayan bir organdır. Bu nedenle ciğer, vitamin açısından zengin olduğu kadar, aşırı tüketildiğinde risk oluşturabilecek yoğunlukta bir besindir. Bilimsel kaynaklar, ciğerin çok yüksek miktarda A vitamini içerdiğini ve bu nedenle sık tüketilmesi gerektiğini açıkça belirtmektedir.

Bu durum özellikle gebelik döneminde daha da önem kazanır. Uluslararası sağlık rehberlerinde, hamile kadınların ciğer ve ciğer ürünlerinden kaçınması önerilmektedir. Bunun temel nedeni, A vitamininin fazlasının bebeğin gelişimi üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmesidir. Yüksek retinol alımı, özellikle gebeliğin erken dönemlerinde düşük ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle Kurban Bayramı'nda ikram edilen ciğer, herkes için uygun bir seçenek olmayabilir.

Halk arasında ciğerin vücuttaki zararlı maddeleri topladığı düşüncesi yaygındır. Aslında karaciğer bu maddeleri depolayan değil büyük ölçüde işleyip zararlı hâle getiren organdır. Ancak yine de hayvanın nasıl beslendiği ve hangi koşullarda yetiştirildiği, organın kalitesini etkileyebilir. Bu nedenle kurbanlık hayvan seçilirken sağlıklı, veteriner kontrolünden geçmiş olması, doğal ve dengeli beslenmiş olması ve aşırı ilaç veya katkı maruziyetinin olmaması gibi kriterlere dikkat edilmesi önemlidir. Çünkü organ etleri, kas etine göre çevresel etkilere daha fazla etkilidir.

Sağlıklı bireyler için ciğer tamamen kaçınılması gereken bir besin değildir. Ancak Kurban Bayramı gibi et tüketiminin zaten arttığı bir dönemde, ciğerin de küçük porsiyonlarla tüketilmesini öneriyoruz. Ayrıca hamilelerin karaciğer tüketimi bebeğin sağlığı açısından riskli olabilir.

Sucuktaki Baharat Karışımını Kendiniz Belirleyin

Kurban Bayramı'nda etlerin bir kısmı sucuk yapımında değerlendirilir. Bu süreçte kullanılan hazır sucuk karışımlarına dikkat etmek gerekir. Bazı karışımlar yalnızca baharat içerirken bazıları nitrat ve nitrit gibi katkı maddeleri içerebilir.

Nitrat ve nitritler, sucukta bakteri gelişimini önlemek ve renk oluşturmak için kullanılır. Ancak yüksek miktarda veya uygun olmayan koşullarda kullanıldığında kanserojen bir bileşik olan nitrozamin oluşumuna yol açabilir ve bu durum sağlık açısından risklidir.

Bu nedenle sucuk yaptırırken mümkünse doğal baharatlarla, katkısız karışımlar tercih edilmelidir fakat koruyucu kullanılmadan yapılan sucuğun buzlukta saklanması özellikle dikkat edilmelidir.

Özetle Kurban Bayramı, bereketin ve paylaşmanın en güzel yaşandığı zamanlardan biridir; ancak bu dönemde sağlığımızı korumanın anahtarı her zamanki gibi ölçüyü kaçırmamaktır. Etin doğru şekilde dinlendirilmesi, sağlıklı pişirme yöntemlerinin tercih edilmesi, porsiyonların kontrol altında tutulması ve sebzelerle dengelenmesi sindirim ve genel sağlık açısından büyük önem taşır. Ciğer gibi besin değeri yüksek gıdaların ise özellikle risk gruplarında dikkatli tüketilmesi gerekir. Ayrıca sucuk yapımı gibi geleneksel uygulamalarda katkı maddelerine karşı bilinçli olunmalı ve gıda güvenliği göz ardı edilmemelidir. Kısacası, bayram sofralarında amaç hem geleneği yaşatmak hem de sağlığı koruyarak dengeyi sağlayabilmektir.

GRİLEŞEN DÜNYADA HÂLÂ RENKLİ

Ahmet Melih KARAUĞUZ

**Her ne kadar büyüdüğünü düşünsen de içinde
bayramın canlı tuttuğu bir çocuk var.**

Namaza gidilmiş. Rükû, secde hatasız yapılmış. Safta birkaç kişi var ama onlar hata yapmış. İçten içe sen o hatayı yapmadığın için kendinle gurur duyuyorsun. Üzerinde hâlâ bir uyku mahmurluğu var. Sen, deden ve baban namazdan çıkınca mezarlığa uğruyorsun. Daha önce bayramları birlikte kutladıklarının huzurunda onlara dua ediyorsun. Çocuk olduğun için tam olarak ne olduğunu, karşıdaki hakikatin büyüklüğünü idrak edemiyorsun. Duan bitince etraftan torpil, mantarlı tabanca sesleri gelmeye başlamış. Sabahın erken bir saati olmasına rağmen çocuklar sokaklarda koşturmaya başlamış. Babanın elinden tutup doğru simitçiye. Evdekilere, fırından

daha yeni çıkmış sıcak simitleri alıyor-sun. Deden, siz gidin ben geliyorum, diyor. Sizi yollama sebebi bayram harçlıklarınızı ayarlayacak olması. Deden bunu bilmediğini sanıyor ama sen biliyorsun.

Eve varıyorsunuz. Evde sokaktakine benzer, heyecanlı ama dingin bir hareketlilik var. Kahvaltıyı hazırlamışlar. Kardeşlerin, kuzenlerin yeni uyanmışlar. Bir masal sahnesi gibi yaşadıkların. Sizin evde âdet! Her bayram sabahı, hangi bayram olursa olsun illa ki kavurma yapılır. Çay demlenir. Masanın etrafında tüm sülle hep birlikte bayram kahvaltısı eder. Bunlar olurken üzerinde tatlı bir uyuşukluk, gözlerinde canını acıtmayan bir yanma var. Uykun var çünkü. Nedendir bilinmez her bayram sabahı böyle uykun oluyor. Ne kadar uyursan uyu. Kahval-

tıdan sonra büyüklerin ellerini öpüyorsun. Bayramın başrolü sen, kardeşlerin ve kuzenlerin. Üzerinde yeni kokusu duran, ilk defa giyildiği için henüz daha ağır ve kumaşı rahatsız hissettiren bayramlıkların var. Birazdan kardeşlerinle komşulara el öpmeye gideceksin. Babaannen özellikle tembih ediyor dikkatli olmanızı. Halandan kimlerin size harçlık vereceği istihbaratını alıyorsun. Onlara özellikle erken gidiyorsun. Kimisi kapıdan uğurluyor seni, kimisi illa eve davet ediyor. Gittiğin evin yaşlıları sizi tanımıyor. Kimlerden olduğunu soruyorlar. Sen direkt babaanneni söylüyorsun. Onu herkes tanır. Öyle de oluyor. Hemen tanıyorlar. Babaannene selam söylüyorlar. Öğle ezanı okunmadan eve dönmüş oluyorsun. Poşetinde şekerler, cebinde harçlıklarınla. Harçlıklarını annene veriyorsun. O içinden, bayramda bakkala gidip bir şeyler alman için sana biraz para veriyor. Hemen bakkala koşup bir şeyler alıyorsun. Ne kadar büyüdü bir an yaşadığının ve hayatının geri kalanında hep o büyüdü anı bir daha yaşama arzusunda olacağının o an farkında değilsin.

Sonra yıllar geçiyor, büyüyorsun. Büyümek hoşuna gidiyor. Her bayram üzerine yakışmasa ya da büyük dursa da bir büyümüş paltosu alıyorsun. Artık harçlık toplamaya çıkmıyorsun. Her bayram gelenler aynı olsa da yüzleri değişiyor. Kalabalıklaşıyorlar. Sen büyüyorsun, onlar da yaş alıyor hayattan. Ama hâlâ büyüdü bir şey var. Bunu sonra anlayacaksın. O an her ne kadar büyüdüğünü düşünsen de içinde bayramın canlı tuttuğu bir çocuk var. Hâlâ heyecanlı. Hâlâ kıpır kıpır.

Yıllar biraz daha geçiyor. Artık gerçekten büyüksün. Eskiden sadece izlediğin kurbanın kesimine sen de iştirak ediyorsun. Hatta o keçiye kestiren sen oluyorsun. Bir anda muhabbetin değiştiğini fark ediyorsun. İnsanlara keçiye kaçta aldığını, büyükbaşına neden girmediğini anlatıyorsun. Ama bayram hâlâ bayram senin için. Kaç yaşına gelmiş olmana rağmen vücudunda o tatlı yorgunluk, gözlerindeki yanma devam ediyor. Namazdan sonra mezarlıkta uğradığın kişilerin sayısı artmış. Bayram sabahlarında kahvaltı sofrasında olanları kahvaltı öncesinde ziyaret ediyorsun artık. Simit hâlâ sıcak ama. Eve vardığında kahvaltı yine hazır. Kahvaltıdan sonra harçlık toplamaya çıkmayı hayal ediyorsun ama baban çocuklara verecek harçlıkları hazırladın mı diye soruyor. Hazırlamıştın. Yaşa göre harçlıklar belli. Hepsini cebinde. Gelecek çocuklara vereceksin. Kimisini eve davet edeceksin. Tatlı ikram ederken kimin çocuğu/torunu olduğunu soracaksın. Oradan tanıyacaksın çocukları. Bir zamanlar seni de öyle tanıdıklarını hatırlayacaksın. Üzerinde yeni bir şeyler yok. İşte de giydiğin takımı çekmişsin üzerine. Ayakkabılarını boyatmışsın. Bu sefer gerçekten büyümüşsün.

Kaç yaşına geldiğini fark ediyorsun. Büyüdüğünü. Dünyanın büyüdüğünü yavaş yavaş kaybettiğini. Dünyaya baktığın hayret penceresinin perdelerini sıkı sıkı kapattığını. Ama yine de her bayram sabahı üzerine yapışan o uykulu hâl, gözlerindeki hafif yanma sana bayramların hâlâ güzel olduğunu ve çocukça bir sevinçle kahvaltıya koşman gerektiğini hatırlatıyor.

Hüsnühat sanatına nasıl başladınız? Genel olarak kullandığınız malzemelerden ve sanatınızı icra ederken yaşadığınız hislerinizden bahseder misiniz?

Fakültenin ilk yıllarında hat sanatını öğrenmek için bir arayışa girdim. Bu arayış sonucu İstanbul'da Hasan Çelebi hocaya ulaştım. Onunla meşk usulü çalışmaya başladım. O ilk günkü heyecan ve gayretim hâla devam ediyor. Genellikle hüsnühat ve tezhipte aharlı kâğıt, kalem, boya, is mürekkebi vs. çeşitli malzemeler kullanılır. Hepsinin ayrı özelliği ve güzelliği vardır. Bu malzemeler önümüze gelinceye kadar uzun ve meşakkatli işlemlerden geçmektedir. Onlara dokunmak bile kişiye kendini çok özel hissettirir.

Sanat nedir ve hüsnühat sanatının 'güzel yazı' olarak tanımını ötesinde, sizce neyi ifade ediyor?

Sanat; güzeli arama çabası, sanatkar göze kulağa ve kalbe hitap eden güzellikleri icra eden kişidir, diyebiliriz. Öğrenmenin, gelişmenin hiç bitmediği bu sanatta estetiğin, güzelliğin ve zarafetin sınırı yoktur.

İslam medeniyetinde hüsnühat, Kur'an-ı Kerim'in en güzel şekilde yazılması için doğmuş bir sanat dalı. Geçmişten günümüzde çeşitli evreler geçirmiş bu yazının ilk zamanlarına dair bilgi verir misiniz?

Hüsnühat, İslam harflerinin sanata dönüşmüş hâlidir. Müslümanlar, vahyin başından itibaren, vahiy kâtipleri de dâhil, Kur'an-ı Kerim'i en güzel şekilde yazma çabası içinde olmuşlardır. Zaman zaman Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tarifleri de yazıyı şekillendirmiş: "Si'nin kuyruğunu uzatın, Mim'in gözünü kör etmeyin" gibi. Yazı birçok evreler geçirmiş, şekiller almış, çeşitlenmiş; zamanla kurallar oturmuş ve bugünkü seviyeye ulaşmıştır.

Kurban Bayramı, Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail'in (a.s.) fedakârlık, teslimiyet ve ilahi emre boyun eğme kıssasıyla özdeşleşir. Bu kıssadan ilham alarak kurban temalı bir hat eseriniz var mı?

Evet, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in teslimiyetini anlatan Saffât suresi 102. ayetini sadece nesih yazıyla yazmıştım.

Bir hat eserini bir levha, murakka vb. şekillerde yorumlarken kompozisyon nasıl oluyor?

Hat sanatında bir konu çoğunlukla o konuyla ilgili ayet ve hadis metinlerinin çeşitli kompozisyonlarından oluşur. Metin konuyla ilgilidir ama o eser öncelikle bir hat levhasıdır. İçerik, mesaj

ve tebliğ sonra gelir. Bazen de minyatür sanatıyla metni destekler tasarımlar yapılır. Konular tarihsel bir sunumla görsele dönüştürülür.

Bayram hazırlıklarında veya bayram günlerinde insanların hat eserlerine ilgisi artıyor mu?

Evet artıyor. Bayramlarda ve bazı özel günlerde kişiler eş dost ve akraba ziyaretleri esnasında hediyeleşmelerde hat eserlerini tercih ediyor. Duvarlarımızdaki asılı eserler bayram neşesiyle dolan yuvaları daha da güzelleştiriyor.

Hüsnühat ve tezhip sanatlarını icra edenler için bayram kavramı ne ifade eder? Yaklaşan bayramda bu sanatlara gönül veren sanatseverlere neler tavsiye edersiniz?

Bu sanatı icra eden ya da öğrenmeye çalışan kişiler aslında süreçte defalarca bayram sevincini yaşarlar. Tamamlanmış güzel bir eserle veya hocalarının beğenileri ile âdeta bayram ederler. Aferin ve maşallahların ardından gönül âlemlerinde sanki bulutların üstündeymiş gibi bir mutluluk duyarlar. Günümüzde genç yaşlı demeden insanlar bu sanatlara ilgi ve teveccüh gösteriyor, göstermeliler. İşin içine girince zorlananlar ve devam ettiremeyenler olur elbette. Ama azim ve ilgilerini yitirmesinler. Pratikte devam ettiremeseler bile muhabbetle seyretmeyi bırakmasınlar. Sanat faaliyetlerini dışarıdan takip edip destekleyenler var. Bazen de koleksiyoncu olup saygı duyanlar var. Bu şekilde sanatla irtibatlarını, ilgi ve alakalarını devam ettirebilirler.

Modern hayatın hızına rağmen, hat sanatı ile tezhibin sabır, tevazu

ve estetik gibi değerlerini Kurban Bayramı'nın fedakârlık ruhuyla nasıl ilişkilendirirsiniz?

Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in tevekkül ve teslimiyetini bu sanatı icra edenler de zaman zaman yaşıyorlar. Çalışıp günlerce gecelerce mesai verip ortaya çıkan eserde Allah'ın ikramını, inayetini görüyorlar. Adeta bu sanata kendilerini adıyorlar. Canhıraş bir çaba ve feda edişle ünsiyet oluşuyor. Günümüzdeki genel gidişatın dışında farklı bir süreç var; yani daha yavaş ve her adımda Rabbinin yardımı seninle, sanki bir ibadet ediyormuş gibi huzurla yol alınır bu güzergâhta.

Kurban Bayramı vesilesi ile okurlarımıza mesajınız nedir?

Dünyada kutladığımız dinî bayramların neşesini Rabbim ahirette de bize tattırsın. Bize sanat hayatımızda olsun diğer alanlarda olsun hoşlanacağı şeyleri yapmayı nasip etsin. Bu sanatlarla onun dinini sevdirmeye, tanıtmaya, yaşatmaya bizleri vesile kılsın. Bu inanç daima bizimle olsun. Biz kullar olarak sadece niyet ediyoruz. Her şey O'ndandır.

Ayten TIRYAKİ:

Bu sanatı icra eden ya da öğrenmeye çalışan kişiler aslında süreçte defalarca bayram sevincini yaşarlar. Tamamlanmış güzel bir eserle veya hocalarının beğenileri ile âdeta bayram ederler.

ALİ HÜSREVOĞLU:

Kurban denildiğinde, Hz. İbrahim'in (a.s.) sadakatini ve oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) teslimiyetini hatırlamamız ve derinlemesine tefekkür etmemiz gerekir.

Söyleşi: Hasan YILDIRIM

Harflerin, noktaların, kâğıdın ve mürekkebin buluşarak bir ahenk oluşturduğu hüsnühat sanatı "Kaleme and olsun" yüce kelimasının bir tezahürü olsa gerek. Bir hattat olarak kendinizden ve sanatınızdan bahsedebilir misiniz?

1956 yılında Afyon Sandıklı'da doğmuşum. 1979 yılında Marmara Üniversitesi'nden mezun oldum; 1982'de Hamid Aytaç'tan icazet aldım: 1992'de Mescid-i Nebevi genişletme projesinin yazılarını yazma şerefine nail oldum. 1993'ten itibaren eserlerimi sergilemeye başladım.

Hat sanatında yeni teknikler geliştirmeye gayret ederek; özellikle "hilye-i şerife" ve "tevhid" türünde özgün eserler verdim. Sülüs, nesih, divani ve kufi gibi yazı türlerinde çalışarak, gelenek ve muasır cem eder mahiyette, sanat idrakime

münhasır bir üslubun teşkili noktasında çalışmalarda bulundum.

Kadim ve geleneksel sanatlarımızdan hat sanatına ömrünü vermiş biri olarak sanat ve bayram arasında bağ kurabilir miyiz?

Bayram, teslimiyetlerini Rabbimize arz eden müminlere, Mevlamızın bahsettiği bir mükâfattır. Sanat ise, bu yönüyle rıza-yı ilahî'ye erişme çabasının zarif bir tezahürüdür. Her bir sanatkar gibi, hattat da yazarak O'nun rızasını aramaktadır. Böylelikle sanat, özelde ise hüsnühat, hattatın Rabbine arz ettiği kurbiyyet vesilesi veya vasıtasıdır. Nasıl ki, kestiğimiz kurbanlardan bayram sofralarında misafirlerimize ikram ederiz; hattatın eliyle yazılan birbirinden güzel eserler, bu sanata ilgi duyan, zevkiselim sahibi insanlara, göz hakkı kabilinden, yarınların tarihine hattatın ikramıdır.

Hilye-i şerife türünde birbirinden farklı birçok esere imza attınız. Hilye-i şerifenin oluşması hangi ihtiyaçtan doğmuş olabilir?

Rabbimize hamdüsena ifadesi olarak arz edeyim; hilye-i şerife nevin-den kırk beş eserim bulunmaktadır. Hilye-i şerife, Efendimizin (s.a.s.) sureten ve ahlaken güzelliğini, cemalini konu edinen eserlerdir. Peygamber Efendimiz de (s.a.s.) mübarek şemailinin anlatılması noktasında ashabını teşvik etmiştir. Hilye-i şerife nakilleri, özellikle Hz. Ali (r.a.), Efendimizin Hz. Hatice'den üvey evladı olan Hind b. Ebi Hale (r.a.), Ümmü Ma'bed (r.a.) ve Peygamber şairi Hassan b. Sâbit (r.a.) ve diğer sahabeler yoluyla günümüze ulaşmıştır. Hüsnühat geleneğimizde ilk hilye-i şerife örneği, en önemli hattatlarımızdan, "Büyükhafız Osman" tabiriyle maruf, Kur'an-ı Kerim hattatı Hafız Osman tarafından verilmiş; böylelikle bu

nebevi hatıra, milletimizin, evlerinin olmazsa olmaz bir zineti hâline gelmiştir. Bundan sonra da özellikle Türk İslam geleneğine mensup hattatlarda hilye-i şerife yazmak âdeta bir tutku hâlini almıştır. Kalbinde peygamber muhabbeti bulunan her bir hattatımız, bu hususta maharetini ortaya koyarak, "güzel, daha güzel, daha da güzel" diye devam eden namütenahi bir gayretle hilye-i şerife yazımına devam etmişlerdir ve edeceklerdir.

Her hüsnühat eserinin bir hikâyesi vardır denilir. Kurban bağlamında meşk ettiğiniz bir yazınız var mıdır?

Bahsettiğiniz anlamda, "De ki: *"Benim namazım, kurbanım ve her türlü ibadetim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."* (En'âm, 6/162) ayetini; bir sonraki ayetin ise başı olan *"O'nun ortağı yoktur."* lafzını tuğra formunda tasarladım. Ancak

bu çalışmanın sureti şu anda elimde değil. Bu hususta, "Hat Sanatı Hayatı Yorumluyor" isimli konferansında da değindiğim üzere, yalnızca ibadetler bağlamında değil hayatın her anına ve her alanına dair pek çok eser tasarladım. Günlük yaşantımızda da Rabbimizin ayetlerini ve Resul-i Ekrem'in (s.a.s.) hadis-i şeriflerini ölçü alarak yaşamak ve tebliğ gayesiyle çalışmalarına devam etmekteyim.

Mabetlerimizi, iş yerlerimizi, evlerimizi süsleyen hat sanatı; modern zamanlarda tezhip, ebru gibi güzel sanatlarla birlikte icra ediliyor. Günümüzde farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanların geleneksel sanatların ortak estetik bilince katkısı var mıdır?

Allah'ın evleri olan mabetlerimizi hüsnühat sanatıyla tezyin etmemizdeki maksat, öncelikle tebliğ gayesiydendir. Bu hikmetle, camiye giren bir mümin mihrabın üzerinde, "... (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o yöne dönün..." (Bakara, 2/144) ayetini görerek, namazın şartlarından biri olan kibleye yönelmeyi hatırlamış veya öğrenmiş olur. Yine camiden çıkarken, örneğin "Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır..." (Bakara, 2/115) ayetini görür, böylelikle hiçbir yerde ve hiçbir an, Allah'ı hatırdan çıkarmaması gerektiğini hatırlar. İslam aleminin diğer ülkelerinde yaşayan kardeşlerimiz ise, tabiri caizse hüsnühat sanatında dünya lideri olan ülkemizi, özellikle de İstanbul'u ziyaret ederek, bu vecihle edindikleri tecrübeleri memleketlerine taşımaktadırlar.

Hayatınızda iz bırakan varsa bir Kurban Bayramı hatıranızı bizimle paylaşabilir misiniz?

Hayatımda iz bırakan hatıralardan bahsetmek için öncelikle hayatımda iz bırakan şahsiyetlerden bahsetmem gerekir ki, bunlar annem-babam, ağabeylerim ve ablalarımıdır. Öncelikle, evimizde kurban kesilmeyen bir Kurban Bayramı hiç yaşamadık. Rahmetli babam seferberlik çocuğuydu. Yani Birinci Dünya Savaşının bütün dehşetini ve sıkıntılarını yaşamıştı. Bununla birlikte kendisini -rençber olmakla beraber- tamamen ilme, okumaya, öğrenmeye ve bilmediklerini sormaya adanmıştı. Gülmeyi bırakınız, tebessüm etmeye dahi vakti yoktu. Ne var ki bunca yokluk ve kıtlığın içinde, kurban onun ve bizim hayatımızın olmazsa olmazıydı. Bize de ısrarla ibadetlerimizi vaktinde eda etmemizi vasiyet ve tavsiye etmiştir. Allah rahmet eylesin.

Ve son olarak okuyucularımızla Kurban Bayramı özelinde bayramlar hususunda düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Kurban denildiğinde, Hz. İbrahim'in (a.s.) sadakatini ve oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) teslimiyetini hatırlamamız ve derinlemesine tefekkür etmemiz gerekir. Bu öylesine bir sadakat ve teslimiyettir ki karşılığında bir kurbanlık, peygamber bir evlat olan Hz. İshak (a.s.) ve yine Peygamber bir torun olan Hz. Yakub (a.s.) bahsedilmiştir. Demek ki bir mümin, gerektiğinde Allah'a feda olabilmenin ve tüm varlığını O'na feda edebilmenin bilincinde olmalıdır. Bu duruş, onun hayatına yön vermeye başladığı vakit, aklına ve hayaline gel-

meyecek nice ilahi mükâfatlar onun önüne serilecek, ahirette ise ebedî bir bayrama kavuşacaktır.

Hazreti Mevlana bu konuda şöyle der: "Eğer sen bu yolda ekmek dağıtırsan sana ekmek verirler. Ama can verersen can verirler." Kazanç, feda edilenin değerine göredir.

Bu duygularla, Kurban Bayramımızın, böylesi bir kulluk şuuruna ve kurbiyyet ufkuna erişmemize vesile olmasını Rabbimizden niyaz eder, cümleye hayırlı ve bereketli bayramlar dilerim.

KUDÜS

Ey Kudüs, ey şeriatlar feneri
Ey parmakları yanan güzel çocuk
Hüzün var gözlerinde, ey iffet şehri
Ey Resulün uğradığı bahçe
Kaldırımlarında hüznün var
Minarelerinde hüznün var
Ey Kudüs, ey karalara bürünen şehir
...
Ey Kudüs, ey hüznler şehri
Ey gözlerinden kocaman yaşlar akan
Kim durduracak düşmanları
Üzerine çullanan, ey dinlerin incisi
Kim silecek kanları duvarlarından
...
Ey Kudüs, ey şehrim
Ey Kudüs, ey sevgilim
Yarın, yarın çiçek açacak limon
Sevinecek yeşil sümbüller ve zeytin
Gözler gülecek
Geri dönecek göçmen güvercinler
Tertemiz yuvasına
Ve geri dönecek çocuklar oynamaya
Buluşacak babalarla oğullar
Ey memleketim
Ey barış ve bereket şehri

Nizar Kabbani

